

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Mediální reprezentace Romů: případová studie mediálního pokrytí nepokojů ve Šluknovském výběžku

Vypracoval: Radka Šedová

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šimůnek, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v Seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této práce. Souhlasím dále s tím, aby tutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských prací a systémem odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 26. června 2013

.....
Radka Šedová

Děkuji panu Mgr. Michalu Šimůnkovi, Ph.D., za ochotu a odborné vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	7
1 Média jako mluvčí lidu	8
1.1 Etnické stereotypy v médiích	8
1.2 Média jako „protiromský“ činitel	9
1.3 My pracujeme	9
1.4. Vztahy mezi Romy a neromy.....	10
2.5 Media jako „proromský“ činitel.	13
2 Demontrace na Šluknovsku 2011	14
3 Postavení Romů v české společnosti.....	16
3.1 Lety u Písku	16
3.2 Vzdělávání Romů.....	18
4 Historie Romů	20
4.1 Romové na našem území.....	20
4.2 Romové po druhé světové válce	21
4.3 Situace Romů po Sametové revoluci	22
5 Typologie Romů	23
5.1 Stereotypy v zobrazování Afroameričanů ve filmu	23
5.2 Rom „kriminálník“	26
5.2.1 Kauza Břeclav	27
5.2.2 Krimi zprávy a Romové v číslech: červenec 2011 – květen 2012	28
5.3 „Slušný“ Rom	30
5.3 „Špatný“ soused Rom	31
5.3.1 Soužití s Romy na Šluknovsku	32
5.3.2 Sociální vyloučení Romů	34

5.3.3 Romství	35
5.3.4 Romská ghetta.....	36
5.4 Srovnání.....	37
5.4.1 Ku Klux Klan.....	39
5.4.2 Skinhead.....	40
Závěr	45
Seznam literatury.....	46
Další zdroje.....	47
Seznam zdrojů pro grafy a tabulky.....	51
Elektronické zdroje obrázků	51
Přílohy	52
Elektronické zdroje příloh.....	52
Příloha 1.....	54
Příloha 2.....	58
Příloha 3.....	61
Příloha 4.....	63
Příloha 5.....	68
Příloha 6.....	69

Anotace

Tématem bakalářské práce je analýza mediálního pokrytí loňských nepokojů ve Šluknovském výběžku, přičemž důraz bude kladen na analýzu způsobů, jakými byli v této souvislosti reprezentováni Romové. Cílem práce bude odhalit, zda-li v tomto konkrétním případě docházelo k reprodukci etnických stereotypů a mytů. Pokusíme se tak zodpovědět otázku, zda-li samotná média mohla přispět k sociálnímu vylučování Romů?

Annotation

The topic of the bachelor thesis is the analysis of the media cover concerning disorders in Šluknovský promontory. The main aim is to analyse the ways used in connection with representation of Gipsies. The goal is to reveal whether there appeared the reproduction of ethnic stereotypes and myths and thus whether the media themselves could influence the Gipsy expulsion.

Úvod

Má bakalářská práce s názvem *Mediální reprezentace Romů* vznikla na základě snahy poodhalit mýty a polopravdy panující kolem několika romských kauz, jež se odehrály v roce 2011. Zaměřila jsem se zde na způsob, jakým jsou Romové v jednotlivých médiích reprezentováni.

Můj zájem byl orientován především na zjištění, v jakých souvislostech dostávají Romové prostor v současném mediálním diskurzu. V textu své práce se snažím poukázat na fakt, že způsob, jakým jsou Romové v médiích zobrazováni, je převážně negativního charakteru. Odvysílané reportáže tak podněcují rasistické nálady uvnitř společnosti. Rasismus byl přitom dlouhou dobu vnímán jako záležitost extremistických skupin. Na konkrétních případech se tedy snažím ukázat, že rasistické postoje dnes nejsou pouze záležitostí extremistů, nýbrž celé společnosti.

Primárním cílem pro mě bude zjištění, zda média v případě Romů realitu reflektují, nebo spíše konstruují. V důsledku toho se zaměřím na příčiny zažitých stereotypů, stejně tak jako na skutečnost, proč většina populace zařazuje romské obyvatele do kategorie „kriminálník“ a „nepřizpůsobivý“. Pro celkové uchopení romské problematiky zmiňuji i negativa ve vzdělávání romských dětí. Tyto trhliny pak mají za následek těžkosti v uplatnění se na trhu práce a následně i jejich sociální vyloučení. Situace uvnitř ghett byla příčinou vzniku mnoha demonstrací – především ve Šluknovském výběžku. Průběh těchto nepokojů byl neustále monitorován médii.

Dále se pokusím vytvořit typologii Romů dle obrazu, který této minoritě média přisuzují. Následovat bude komparace s typologií Afroameričanů od prof. Tomáše Pospíšila. Cílem dané analýzy bude určit společné prvky či odlišnosti v zobrazování obou etnik. V závěru své práce se zaměřím na jednotlivá extremistická hnutí typu Ku Klux Klan a skinheads.

1 Média jako mluvčí lidu

Za mluvčí lidu lze média považovat proto, že zobrazované zprávy korespondují s tím, co společnost zajímá. Jinak řečeno objevují se v nich zprávy, které podpoří prodej tisku. Tyto informace by měly být snadno uchopitelné a snadno vyprodukovatelné.¹

1.1 Etnické stereotypy v médiích

Romové v České republice mají ustálený typ mediálního zobrazování. Přestože jde o diferencované etnikum, jsou společností a médii vnímáni jako jednotná skupina s typickými znaky.

Vezmeme-li si za příklad situaci ze severu Čech, pak nezobrazujeme Romy, ale převážně Čechy s existenčními problémy. Jde převážně o lidi, kteří byli na toto území vysídleni, práci v této oblasti s vysokou nezaměstnaností získají jen stěží, žijí v ghettech a úroveň jejich vzdělání je nízká. Kdybychom tyto znaky přisoudili všem Romům, dopouštěli bychom se nepřístojné simplifikace. Je to obdobné jako bychom chtěli tyto znaky vztáhnout na všechny jednotlivce a na všechna sídliště v Česku. Martin Šimáček, spolupracovník společnosti Člověk v tísni, se o zobrazování nejchudších vrstev obyvatelstva vyjadřuje následovně: „*Informovat o chudinských enklávách (jedno zda romských či ne-romských) je těžký a pro mnohé také odpovědný úkol. Jde totiž o hledání způsobů, jakými se společnost postaví ke svým nejchudším jednotlivcům. Vyloučením do ghett, či pokusem o jejich integraci?*“²

Z pohledu mnoha Romů a aktivistů, kteří hájí romská práva, jsou média vnímaná převážně jako původci jejich negativního obrazu, kdežto majoritní společností jsou považovaná za „spiklence“ Romů a jsou překážkou v řešení problémů. Tyto problémy se vztahují k soužití majority a minority. Rozdílný pohled pramení ze stereotypů, jež se v médiích objevují.

¹ Očernění: Etnické stereotypy v médiích [online]. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT - o. p. s., 2003[cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://www.infoservis.net/down/ocerneni-kor03.pdf>

² ŠIMÁČEK, Martin. Očernění: Etnické stereotypy v médiích [online]. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT - o. p. s., 2003[cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://www.infoservis.net/down/ocerneni-kor03.pdf>

1.2 Média jako „protiromský“ činitel

Stanovisko, že média pracují v neprospěch Romů, potvrzuje to, že se mediální publikum o romském etniku dozvídá převážně z černé kroniky. Kriminalita Romů je něco, čím se rádi ohánějí rasisté. Podle Jany Baudyšové romská kriminalita neexistuje, je pouze jedna a dopouští se jí kdokoli. Romské organizace prosadily, aby se ve statistikách neuvádělo, zda čin byl spáchán Romem, či nikoli. Jedním z důvodů je i problematika toho, že někteří Romové se svého romství zřekli. Nepovažují se za Romy a nechtějí být za ně považováni.³ Romská kriminalita je zmíněna i v případě, že Rom je v roli oběti trestného činu. „*Pokud vás tato formulace nezarazí, představte si například, že by větou „přepadená se v minulosti proti zákonu neprovinila a řádně pracuje“ končila zpráva o loupežném přepadení starší paní.*“⁴

Dalším ze stereotypů je zobrazování Romů a skupiny skinheads. Často se dovídáme o jejich potyčkách, ačkoli jde v některých případech pouze o útok jednostranný. Romové a skinheadi bývají vnímáni jako dvě skupiny na stejné úrovni. Zapomíná se tu však na jeden významný rozdíl. Romem se člověk narodí, ale skinheadem se stává z vlastní vůle. Ovšem ještě významnější úlohu nese to, že útoky na Romy jsou připisovány skinheadským skupinám, což má hlubší dopad, než se na první pohled zdá. Tímto způsobem totiž, majorita přenáší odpovědnosti za rasové útoky na extremistické skupiny a její rasová nesnášenlivost zůstává skryta.⁵

Obraz v médiích si také vytváří sami Romové. Je nutné podotknout, že pokud se Romové v médiích objeví jako mluvčí, tak většinou proto, aby okomentovali problém romské minority.⁶

1.3 My pracujeme

Média si v zobrazování Romů v některých případech sama protiřečí. Chtějí prezentovat antirasistické postoje, ale činí tak prostřednictvím stereotypů, které

³ BAUDYŠOVÁ, Jana. Zkažené ovoce českého bulváru. *Romano vodi: Romská duše*. 2013, roč. 11, č. 3, s. 4.

⁴ KARHANOVÁ, Kamila a Jiří HOMOLÁČ. *Očernění: Etnické stereotypy v médiích* [online]. 1. vyd. Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT - o. p. s., 2003[cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://www.infoservis.net/down/ocerneni-kor03.pdf>

⁵ Tamtéž

⁶ Tamtéž

předsudky naopak upevňují.⁷ V této souvislosti by bylo vhodné zmínit kampaň, jejímž počátečním cílem bylo tyto stereotypy bořit.

Plakáty v rámci kampaně se začaly objevovat od srpna roku 2012 a jejich nápisy hlásaly například: „*Cikán mi zase vybilil byt*“ a následně menší dodatek doplňuje „*prostě nejlepší malíř*“ (viz. Příloha 1). Předsudek o tom, že Romové nepracují, měl být prostřednictvím těchto plakátů zbořen, ale podíváme-li se, v jakých pracovních pozicích byli Romové v rámci kampaně zobrazováni, zjistíme, že ani bojovníci proti stereotypům se stereotypům sami neubránili. Svědčí o tom Rom jako taxikář, malíř, popelář, servírka, dělník. Aniž by měla být snížena důležitost těchto povolání, je třeba položit si otázku, proč tvůrci kampaně nezobrazili Romy například v pozici učitelů, úředníků, podnikatelů.

Dalším problematickým bodem mediální kampaně je užití slova *cikán*, které je v České republice vnímáno pejorativně. Proč přitahovat pozornost a bourat stereotypy prostřednictvím slova, které je problematické a vzbuzuje negativní emoce. Nebylo by lepší užití slova Rom, které je vnímáno jako slovo pro mediální sdělení a které by se tak dostalo více do povědomí?⁸ Iva Pšeničková, která pracuje jako copywriter, odpovídá na tuto otázku následovně: „*Nakonec jsme došli k nějakému společnému závěru, že bychom měli používat slovo cikán, aby to bylo údernější,*“⁹ Je však naivní si myslet, že ve státě, kde až 70 % lidí má negativní postoj k romskému etniku, mají šanci plakáty stereotypy odbourat.¹⁰

1.4. Vztahy mezi Romy a neromy

Centrum pro výzkum veřejného mínění (dále jen CVVM) zkoumalo názor české veřejnosti na soužití s Romy. Respondentům byla položena otázka: „*Jak celkově hodnotíte soužití romské a neromské populace v České republice? Jako velmi dobré,*

⁷ Tamtéž

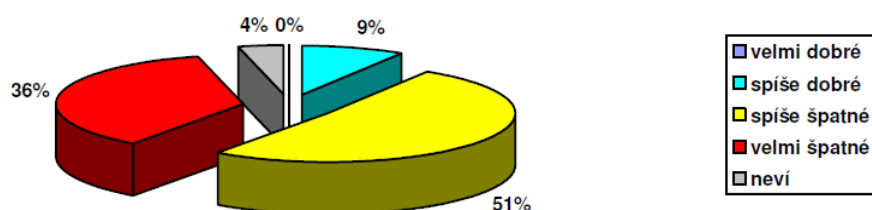
⁸ KABELKOVÁ, Zuzana. Nová kampaň IQ Roma: Další pokus o zboření stereotypů. Marketing [online]. 6. srpna 2012 [cit.2013-04-15]. ISSN 1805-4991. Dostupné z: www.marketing.cz/nova-kampan-iq-roma-dalsi-pokus-o-zboreni-stereotypu.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž.

spíše dobré, spíše špatné, velmi špatné?“¹¹ Výsledky výzkumu jsou zpracovány v následujícím grafu.

Graf 1 – Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatnímu v ČR

Zdroj: *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2013* [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, 2013, 1-2 [cit. 30.4.2013]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf

Jarmila Balážová jako viníky označuje především média, politiky i nás samotné. Část politiků si buduje svoji předvolební kampaň na rychlém řešení problémů, které má majorita s Romy. Média nezajímají pozitivní zprávy z romského prostředí, jdou převážně po tom negativním a my jako společnost se nebráníme paušalizaci a nevyvíjíme tlak, který by tomu zabránil. Balážová zdůrazňuje, že pokud budeme dál sedět s rukama v klíně, ovlivníme další generace, které tak budou žít v rasové nesnášenlivosti a mnozí budou zapírat svůj původ. Lze to vidět i nyní, kdy převážně u mladších Romů dochází k vnitřnímu boji s jejich romskou identitou.¹²

Centrum pro výzkum veřejného mínění dále zkoumá, co by mohlo přispět ke zlepšení situace ze strany Romů a ze strany většinové populace. Výsledky jsou zpracovány v následujících tabulkách.

¹¹ *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2013* [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, 2013, 1-2 [cit. 30.4.2013]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf

¹² BALÁŽOVÁ, Jarmila. *Nemůžeme pořád čekat, že za nás někdo něco vyřeší* [online]. Praha: Romea, 2012 [cit. 2.5.2013]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/jarmila-balazova-nemuzeme-porad-cekat-ze-za-nas-nekdo-neco-vyresi>

Tab. 1 – Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatními v ČR

Čím by mohla situaci zlepšit většinová společnost?	
Větší tolerance a pozdní přístup	6%
Stejný metr pro všechny	6%
Zajištění pracovních příležitostí	6%
Nemít vůči Romům předsudky a stavět se proti extremistům	5%
Neházet všechny do jednoho pytle	4%
Nevyvolávat zbytečné konflikty	3%
Netolerovat spontánní výstřelky v chování	3%
Poznat lépe historii a kulturu Romů	2%
Pomáhat Romům při získání vzdělání	2%
Kontrolovat poskytování sociálních dávek	2%
Většinová společnost dělá dost a více už dělat nemůže	7%

Zdroj: *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2013* [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, 2013, 1-2 [cit. 30.4.2013]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf

Tab. 2 – Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatními v ČR

Čím by mohli zlepšit situaci Romové?	
Měli by pracovat	23%
Dodržovat zákony	13%
Přizpůsobit chování normám většinové společnosti	13%
Chovat se slušně	13%
Vzdělávat se a dbát na vzdělání svých dětí	6%
Nezneužívat sociální systém	4%
Být tolerantní vůči ostatním	4%
Nebýt agresivní	3%
Dbát na hygienu	2%
Odstěhovat se	3%
Převzít odpovědnost sami za sebe	2%

Zdroj: *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2013* [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, 2013, 1-2 [cit. 30.4.2013]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf

V tabulkách „přání a stížností“ vidíme, že situace není neřešitelná. Tím však pro mě vyvstává další otázka: Kdo ji bude řešit? Část odpovědi nalézám ve slovech Jarmily Balážové: *“Možná by nebylo od věci, kdybychom se teď více zaměřili sami na sebe. Místo sebelítosti aktivní účast. Přihlášení se k tomu, že v této zemi řada z nás pracuje, platí daně, chodí volit a necítí se tu dobře a je ale současně ochotna říci proč a nebýt jen zalezlá doma jako krtci nebo nadávat po hospodách. Nemůžeme pořád čekat, že za nás někdo něco vyřeší.”*¹³

2.5 Media jako „proromský“ činitel.

Na české mediální scéně probíhají pokusy o zboření romského stereotypu. Vynechám-li média, která se na romskou problematiku přímo specializují (jako měsíčník *Romano Vod'i*, časopis pro multikulturní mládež *Romano Vod'ori*, pořad Českého Rozhlasu *Roma Vakeren*, čtvrtletník *Romano džaniben*, nebo čtrnáctideník *Romano Hangos*, aj.), můžeme proromské tendence vystopovat v týdeníku *Respekt*. Ten se svou činností snaží ironizovat některé publikem přejímané stereotypy a výroky, které nejsou vždy korektní. Problém však je, že články povětšinou neosloví širokou veřejnost. Na své si přijdou a utvrzení svých názorů zde najdou již přesvědčení. *Respekt* se problematice Romů věnuje soustavně po delší dobu. Útoky na Romy označuje jako rasově motivovaný trestný čin, i přes to, že se v různých případech může jednat o osobu bezúhonnou.¹⁴

Nárůst rasově motivovaných zločinů byl zaznamenáván už od roku 2000. Jan Jařab z odboru pro lidská práva Úřadu vlády ČR vidí jako jednu z příčin aktivnější přístup ze strany policie a soudů. Je však znepokojen rostoucím extremistickým hnutím. Zmiňuje zde Národní alianci v čele s předsedou Vladimírem Skoupým. Ten je českou veřejností znám jako člověk, jenž popřel existenci koncentračních táborů.¹⁵

V souvislosti s koncentračním táborem nelze nezmínit hesla provázející demonstrace na Šluknovsku, hlásající: *„Cikáni do plynu!“*

¹³ BALÁŽOVÁ, Jarmila. *Nemůžeme pořád čekat, že za nás někdo něco vyřeší* [online]. Praha: Romea, 2012 [cit. 2.5.2013]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/jarmila-balazova-nemuzeme-porad-cekat-ze-za-nas-nekdo-neco-vyresi>

¹⁴ KARHANOVÁ, Kamila a Jiří HOMOLÁČ. *Očernění: Etnické stereotypy v médiích* [online]. 1. vyd. Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT - o. p. s., 2003 [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://www.infoservis.net/down/ocerneni-kor03.pdf>

¹⁵ Stále více lidí je stíháno za rasově motivované činy. In: *Romové v České republice* [online]. Praha, 2000 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18341>

2 Demonstrace na Šluknovsku 2011

Léto roku 2011, právě uběhlo šedesát šest let od konce druhé světové války, tedy konce genocidy a neúcty k lidským hodnotám. Mnozí si mohli pomyslet, že po zkušenostech lidí, kteří válkou prošli, a po vydaných svědectví pamětníků, bude společnost zacházet opatrněji se slovy, jako je rasa a plyn. O něčem jiném svědčí situace na Šluknovsku, kdy demonstrující dav, procházející severskými městy, hlásal jako jedno ze svých hesel „*cikáni do plynu*“. Demonstranti s sebou nesli transparenty, jež skandovaly nejrůznější hesla: „*Stop černému rasismu*“ (viz. Příloha 2, obr. 1), „*Čechy Čechům*“ (viz. Příloha 2, obr. 3), „*Nebijte nás. Jsme tu doma. Chceme žít jen v klidu. Kriminalita zde vzrostla o 200 % Vansdorf.*“ (viz. Příloha 2, obr. 4) Dívku, mající na zádech nápis: „*Oživte Hitlera! Zbaví nás špíny (Romů)! Cikáni do plynu!*“ (viz. Příloha 2, obr. 2), zadržela policie. Češka je podezřelá ze spáchání trestného činu „*popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidy.*“¹⁶ Demonstrace měly svůj počátek hlavně ve dvou událostech. První je „mačetový“ útok v baru Pivní Pomoc, kde tři Romové zaútočili na hosty a některým z nich způsobili tržné rány mačetami. Druhou je napadení, které se odehrálo o dva týdny později. Skupina Romů, kteří se vraceli z diskotéky, napadla skupinu „bílých“ mužů. Rasistické nálady společnosti, které se, jak jsem již zmiňovala, schovávaly za činnost extremistů, vypluly na povrch.¹⁷

Fašizace tedy není pouze činností extremistických skupin, v České republice se stal extrémní střední proud. Náladami a postoji se pomyslně vracíme do let devadesátých, kdy rasová nesnášenlivost byla tolerována i na takových institucích jako jsou školy, soudy, úřady,... V parlamentu seděl republikán Miroslav Sládek, jež v roce 1996 veřejně odcitoval výrok Jiřího Čunka: „*Cikáni by měli být trestně odpovědní již od narození, protože to už je prakticky jejich největší zločin*“¹⁸

Rasistické výroky mezi politiky nalezneme i dnes. Jako příklad si uveďme výrok české političky a bývalé senátorky Liany Janáčkové: „*O cikány se bohužel starat*

¹⁶ Etnickou Češku, která chtěla oživení Hitlera a posílala Romy do plynu zadržela policie. *Romea.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/etnickou-cesku-ktera-chtela-oziveni-hitlera-a-posilala-romy-do-plynu-zadrzela-policie>

¹⁷ „Cikáni do plynu?“ Argumenty proti anticiganismu. In: *Antifa.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.antifa.cz/content/cikani-do-plynu-argumenty-proti-anticiganismu>

¹⁸ Tamtéž.

musím. Kdyby to tehdy s těmi letenkami vyšlo, oni by se domnožili zase. Takže jste diskriminováni, všichni jsme diskriminováni, já s vámi naprosto souhlasím. Ale bohužel je to tak. A musím se snažit, abych vás někam vystěhovala. Nesouhlasím s jakoukoli integrací, bohužel jsem rasistka, nesouhlasím s integrací cikánů, aby plošně byli po obvodu. Bohužel, vybrali jsme Bedřišku, takže tam budou. S vysokým plotem, s elektrikou, mně je to jedno, já to klidně budu křičet do celého světa."¹⁹

Na řešení romské otázky je vystavěn marketing některých politických stran. Je třeba si uvědomit, že to nejsou jenom strany, jako extremistická Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS). Po Šluknově nebylo mnoho stran, které by svou kampaň nehalily do hávu slušnosti a boje proti takzvaně nepřizpůsobivým.²⁰

¹⁹ Výroky politiků, kteří se rozhodli "řešit" romskou otázku: Liana Janáčková (svobodní). In: *Aktuálně.cz* [online]. 2009 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/grafika/2009/07/20/vyroky-politiku-kteri-se-rozhodli-resit-romskou-ot/?cid=776300>

²⁰ „Cikáni do plynu?“ Argumenty proti anticiganismu. In: *Antifa.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.antifa.cz/content/cikani-do-plynu-argumenty-proti-anticiganismu>

3 Postavení Romů v české společnosti

3.1 Lety u Písku

Slova *Rom* a *nepřizpůsobiví* se stávají synonymy. Lze z toho usuzovat, že jim společnost nepřisuzuje příliš dobrý status. Jaké mají Romové postavení v České republice, si můžeme odvodit i na základě faktu, že v Letech u Písku, kde se dřív nacházel koncentrační tábor sloužící ke genocidě Romů, stojí v současnosti vepřín.²¹

Koncentrační tábor byl vybudován na místě bývalého kárného tábora a jeho kapacita byla zvětšena tak, aby pojmul až šest set vězňů. Do srpna 1942 zde byli umístováni jen muži, poté sem byly intervenovány i ženy a děti. Celkový počet osob v táboře čítal kolem tisíce sta osob.²²

Povinností vězňů bylo pracovat. Podíleli se především na stavbě silnice a odklizení lesních polom v zemědělství. Mzda za práci nebyla vyplacena. Peníze měly být využity na financování chodu tábora. Při pracích konaných ve vzdálených místech byli vězni ubytováni mimo tábor, což otevíralo prostor pro útěk. Mnohdy to ovšem znamenalo opustit svoji rodinu.²³

Koncentračním táborem prošlo třináct set devět osob, z nichž tři sta dvacet šest nepřežilo. Čtvrtina vězňů byla propuštěna, nebo utekla a zbylí byli transportováni do koncentračního tábora v Osvětimi. Konaly se celkem dva velké transporty. První (tzv. transport asociálů) se uskutečnil v prosinci 1942 na základě výnosu o preventivním potírání zločinnosti. Druhý byl realizován prostřednictvím Himmlerova nařízení z prosince roku 1942 a znamenal zároveň konec tábora, na jehož místě stojí v současnosti vepřín.²⁴

Dříve než se budu věnovat této problematice, chtěla bych zmínit kauzu z roku 2006, kdy extremisté z Národní strany přivezli do Letů kámen s nápisem „*Obětem*“. Petra Edelmannová, tehdejší předsedkyně Národní strany, říká: „*Umístění památníku*

²¹ „Cikáni do plynu?“ Argumenty proti anticiganismu. In: *Antifa.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.antifa.cz/content/cikani-do-plynu-argumenty-proti-anticiganismu>

²² Cikánský tábor v Letech. In: *Holocaust.cz* [online]. 2011, 7.8.2011 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/lety>

²³ Tamtéž

²⁴ Cikánský tábor v Letech. In: *Holocaust.cz* [online]. 2011, 7.8.2011 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/lety>

obětí 2. světové války je jediné dobře.“²⁵ Jako provokaci památník nevnímá. Jiné stanovisko zastává Václav Havel. Na toto téma pronesl: „*To celý je pokrytectví, když tam je napsáno "Obětí". Je to kámen, který tam navalili polofašisti a byl by to památník polofašistům navždy, na tomto místě. Ten tam prostě být nemůže.*“²⁶ Kámen byl za spolupráce zastupitelů obce Lety a Karla Schwarzenberga odstraněn. Národní strana i přes to vypravila do Letů autobus. Transparent k pietnímu místu nesl Tomáš Ovsený, jenž se dopustil rasově motivovaného trestného činu a účastnil se demonstrace neonacistů v Brně. Projevu se ujal Jan Skácel, který popřel genocidu v Letech, a Petra Edelmannová, jež na tomto místě pronesla: „*V době, kdy větší váhu mají neartikulované projevy cikánských štváčů, než slova historiků z Akademie věd, se nelze divit tomu, že se v Čechách kradou pomníky obětí nacistické zvěle. Národní strana se po patričné rozvaze rozhodla věnovat tento čtyřtunový kámen cikánskému bardovi Čeňku Růžičkovi. Věříme, že ho použije jako základní kámen na stavbu nového vepřína, který vystaví ruku v ruce všechny cikánské spolky svépomocí.*“²⁷

To, že vepřín v Letech stále stojí, je fakt, se kterým si dosud neporadila žádná vláda. K odstranění vepřína z pietního místa vyzval Čechy i Evropský parlament. Komisař pro lidská práva podotknul, že odstranění vepřína by bylo aktem bojujícím proti anticiganismu v České republice.²⁸ Odhady na odstranění vepřína se pohybují ve stovkách milionů, které dle slov bývalého premiéra Nečase vláda uvolnit nemůže. Bývalý ministr kultury Jandák se vyjádřil, že téměř půl miliardy na vykoupení vepřína vyčlenit nelze, navíc, když vepřín nestojí přímo na místě koncentračního tábora, nýbrž vedle něj.²⁹ Na tento výrok bych chtěla reagovat slovy: „*Vždy šlo a jde o symbol a není podstatná přesná poloha*“³⁰ Dle článku antify.cz je právě přítomnost vepřína na místě

²⁵ Lety u Písku - holokaust, vepřín, extremismus. In: LANDA, Lukáš a Rebeka BARTUŇKOVÁ. *Reportéři ČT*[online]. 2006 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct/206452801240004/>

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Lety u Písku: Spory mezi Romy a vládou jsou zpět. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=699215>

²⁹ Vepřín v Letech zůstane. Jandák: Ten koncentrák stál stejně vedle. In: *ParlamentníListy.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Vepřin-v-Letech-zustane-Jandak-Ten-koncentrak-stal-stejne-vedle-177605>

³⁰ Váš názor: Má se odstranit vepřín v Letech u Písku?. In: *BBCZECH.com* [online]. 2006 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/forum/story/2005/05/050513_lety.shtml

romského koncentračního tábora jedním z projevů mocensky poníženého postavení Romů, které lze vystopovat také v oblasti vzdělávání.³¹

3.2 Vzdělávání Romů

Školský systém spíše Romy segreguje, než integruje. Ukazuje nám to počet dětí, které jsou vzdělávány na speciálních školách. Jde téměř o třetinu romských dětí, přičemž je tento typ škol určen dětem, jimž je diagnostikovaná lehká mozková dysfunkce, případně ještě další jiný typ postižení. *"Je absurdní, že by toto etnikum disponovalo tolika dětmi s mentálním postižením. Nabízí se vysvětlení druhé, tedy že zařazování dětí do těchto škol se neděje způsobem, kterým se dítě má."*³²

Zařazení do speciální školy v podstatě záleží na rozhodnutí ředitele školy, které musí být odsouhlaseno podpisem ze strany rodičů a podloženo vyšetřením v pedagogicko-psychologické poradně.³³ Zde narážíme na problém. Testy jsou nastaveny podle standardů majority. Romské děti v nich zpravidla neobstojí, ačkoli jsou inteligenčně v pořádku. Příčinou je sociokulturní rozdíl. Výchova v romských rodinách je odlišná, dítě tak nabývá jiných zkušeností, než dítě majority. Z tohoto důvodu nemohou být testy pedagogicko-psychologické poradny validní v případě posuzování romských dětí. V roce 2001 byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy schváleny testy nové, v praxi se však téměř neuplatňují.³⁴

Do roku 2000 si mohli absolventi zvláštních škol vybírat jen z několika učebních oborů. Novela školského zákona roku 2000 umožňuje hlásit se na jakýkoli vyšší typ školy. Absolventi zvláštních škol však mají v devátém ročníku vědomosti, odpovídající cca sedmému ročníku základní školy. Je to dáno redukovánými učebními plány a je

³¹ „Cikáni do plynu?“ Argumenty proti anticiganismu. In: *Antifa.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.antifa.cz/content/cikani-do-plynu-argumenty-proti-anticiganismu>

³² Ve speciálních školách je třetina Romů, ombudsman to kritizuje. In: *Čt 24* [online]. 2012, 6.6.2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/180108-ve-specialnich-skolach-je-tretina-romu-ombudsman-to-kritizuje/>

³³ Ve speciálních školách je třetina Romů, ombudsman to kritizuje. In: *Čt 24* [online]. 2012, 6.6.2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/180108-ve-specialnich-skolach-je-tretina-romu-ombudsman-to-kritizuje/>

³⁴ KAMENICKÁ, Veronika a Jana HORVÁTHOVÁ. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy : projekt Varianty* [online]. Editor Jan Buryánek. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002, 518, 84 s. [cit. 2013-06-15]. ISBN 80-710-6614-1. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>

tedy patrné, že bez speciální přípravy bylo úspěšné absolvování přijímacích zkoušek na vyšší typ školy prakticky nemožné.³⁵

Nesmí být opomenuta skutečnost, že mnozí romští rodiče nebrání tomu, aby jejich dítě bylo přijato do speciálních škol. Je-li ve stejné speciální škole více romských dětí, jsou rádi, že budou spolu. Cítí se v tomto prostředí bezpečněji. Speciální školy jsou přizpůsobeny k individuálnímu přístupu, navíc pedagogové a pedagožky, kteří jsou připraveni na práci s dětmi mimo hlavní proud vzdělávání, mívají k dětem pozitivnější přístup. Paradoxně tedy mají romské děti na speciálních školách lepší podmínky. Skutečnost, že je dítěti z takového typu školy ztížen vstup na školu střední, představuje pro romské rodiny problém spíše okrajový.³⁶

Že je u romských dětí až sedmadvacetkrát větší šance získání vzdělání mimo hlavní vzdělávací proud než u dětí „bílých“, sděluje i reportáž České televize, která zároveň pojednává o diskriminaci Romů na školách. S pomocí dvou figurantek (romské a „bílé“ maminky) byl proveden test, který by ukázal, zda jsou Romové při zápisu do škol znevýhodňováni. Reportáž se natáčela na základní škole s rozšířenou výukou cizích jazyků v Brně. Matce romského dítěte byla sdělena skutečnost, že kapacita tříd je již vyčerpána, zatím co u matky „bílého“ dítěte informace o plné kapacitě nezazní a je s ní domluvena schůzka týkající se provedení zápisu.³⁷

Neuspokojivý je ale i přístup k tématům jako je rasismus, multikulturalismus.³⁸ Soudím, že ke sblížení by značně přispělo, pokud by do výuky více pronikala romská tematika. Organizace Člověk v tísni v rámci interkulturního vzdělávání vytvořila materiály, v nichž pedagogové a pedagožky mohou najít inspiraci. Objevují se zde různá témata do výuky s již připravenými otázkami pro diskuzi, podporujícími kritické myšlení. Nabýt vzdělání v této oblasti nám umožní prohloubit to, co nás spojuje, překonávat to, co nás rozděluje, uchovávat to, co nás rozlišuje.³⁹ Chceme-li pochopit současné dění, je třeba snažit se uchopit historický kontext.

³⁵ KAMENICKÁ, Veronika a Jana HORVÁTHOVÁ. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy : projekt Varianty* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2002, 84 s. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Romům vstup zakázán. In: *168 hodin* [online]. 2010 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/210411058250131/obsah/102578-romumvstup-zakazan/>

³⁸ Tamtéž.

³⁹ KAMENICKÁ, Veronika a Jana HORVÁTHOVÁ. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy : projekt Varianty* [online]. Editor Jan Buryánek. Praha: Člověk v tísni,

4 Historie Romů

Romové pocházejí z Indie. Kočovali už v jejich pravlasti, aby se mohli lépe uplatnit v tom, co umí (hudba, tanec, divadlo, kovářství). Nyní je nalezneme po celém světě, nejvíce však v Evropě, kde se objevili kolem roku 1000 n. l. Putování mělo vliv i na romský jazyk, který obsahuje převzatá slova ze 13 jazyků. Přístup k Romům se v jednotlivých zemích lišil. Moldavští a bulharští šlechtici si z Romů v 15. století dělali své otroky a jako k otrokům se k nim i chovali.⁴⁰

4.1 Romové na našem území

Na našem území se Romové začínali objevovat kolem roku 1400 n. l. Putovali ve velkých skupinách, které vedli starší členové a počínali si politicky velmi obratně. Na základě toho získali ochranné listy německého císaře a českého krále Zikmunda i list papeže z roku 1422. Z těchto listů vyplývalo právo na ochranu a almužnu. K dobrému postavení přispěl příběh, který vyprávěl o tom, že putování z nich smyje vinu za to, že nepomohli Marii a Josefovi. Brzy však ztratil svou moc a začaly se uplatňovat jiné příběhy, které už pro Romy neměly příznivý dopad. Roku 1427 byli arcibiskupem z Paříže vyobcováni z církve. Role poutníka se přeměňuje v roli štvance.⁴¹

I na našem území měli Romové těžký osud. Zabít Roma bylo v některých místech beztrestné. Jinde se trestali pouze potulující Romové, kteří kradli. Starým a nemocným Romům byly tresty často odpouštěny. Říčan upozorňuje, že tehdy nešlo o rasistickou genocidu, jak ji známe dnes. Romové často prchali na území Čech a Moravy, protože zde byla perzekuce mírná. Záleželo ovšem na době a vládě. Husité měli vůči Romům vcelku tolerantní přístup. Naopak Habsburkové na ně byli za své vlády tvrdí.⁴²

Z vládní vyhlášky z roku 1710 lze vyčíst, že se objevují snahy Romům pomoci. Prvním, kdo začal s asimilační politikou, byla Marie Terezie. Díky ní vešel v platnost zákon umožňující Romům kočovat za prací, šatit se jako ostatní. Mají též možnost vlastnit pozemek, dobytek a nářadí. Práva daná Marií Terezií však s sebou nesly i

společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002, 518, 84 s. [cit. 2013-06-15]. ISBN 80-710-6614-1. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>

⁴⁰ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 16 - 17. ISBN 80-7178-250-5.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž

povinnosti. Jednalo se o zákaz používat romská jména. Také byli rozdělováni, aby nezůstávalo více Romů pohromadě. Vzpurným Romům byly děti odebrány na výchovu do neromských rodin.⁴³

Na Moravě se v rámci minulého století Romové usazují zcela dobrovolně. Vznikají romské osady, které jsou složeny z nuzných příbytků. V některých oblastech se sžili s ostatními obyvateli, ovšem dále přetrvával názor, že jsou Romové na nižší občanské úrovni. I za První republiky, pro niž je hlavním rysem demokracie, byla Romům zakázána kočovná činnost. Případné kočování probíhalo na základě příslušných povolení a policejního dohledu.⁴⁴

4.2 Romové po druhé světové válce

Životní situace těsně po válce nenabírala pozitivní směr. Trpěli bídou a hladem. Nedostávali potravinové lístky, protože neměli zaměstnání. Jestli tomu tak bylo vlastní vinou, či nikoli, nebylo podstatné. Soukromí sedláci měli zakázáno Romy zaměstnávat, protože to bylo považováno za vykořisťování.

Únor 1948 znamenal pro Romy zlepšení. Ze Slovenska se k nám stěhovaly celé romské rodiny. Přesto, že nebyl zaznamenán rasistický odpor vůči přicházejícím Romům, jejich usazování právě v pohraničí integraci moc nepomohla. Sociální politika té doby měla za cíl splynutí Romů s bílými obyvateli. Tento krok by ale znamenal zánik jejich kultury. Strategie této doby se snažila podat Romům pomocnou ruku, bohužel kontraproduktivním způsobem. Romům procházelo například nevhodné chování, na které si stěžovali neromští sousedé, ve škole bylo záhodno, aby prospívali, proto známky často neodpovídaly znalostem. Tahle cesta spíše vedla k odporu proti Romům. Jaké bylo skutečné postavení Romů, se dovídáme i prostřednictvím Charty 77, kde jsou Romové zobrazováni jako skupina bez práv, poškozovaná snahami o vymýcení její kultury.⁴⁵

⁴³ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 17. ISBN 80-7178-250-5.

⁴⁴ Tamtéž, s. 18.

⁴⁵ Tamtéž, s. 30.

4.3 Situace Romů po Sametové revoluci

Velkým mezníkem, který se odehrává v čase nedávno minulém, je listopad 1989. Přinesl Romům obrovské možnosti, jako užívání svého jazyka, pěstování vlastní kultury, ale po revoluci byla pro Romy situace ve státě příliš chaotická. Jedním z důvodů je, že pracovat už nebyla povinnost, tím pádem spousta Romů přišla o práci a měli nízké šance, že budou zaměstnáni. Část romského etnika, jež postupně přišlo o vlastní hodnoty, ať vlivem války, nebo působením politik, není příliš stabilní. Nemá se k čemu upínat. Výsledkem jsou závislosti na alkoholu, drogách a jiných návykových látkách, jež byly po revoluci snadno dostupné. Začíná se u nás dařit rasismu podporovaného skinheadskými skupinami.⁴⁶

„Příslušníci každé kultury i národnosti jsou stejně sebejistí a hrdí, pokud je nikdo nepronásleduje a neutiskuje, nevylučuje z účasti na veřejném životě, určitých povoláních apod., pokud je jim umožněno, aby se vyvíjeli svobodně podle demokratických zákonů. Samozřejmě se mohou stát i pachateli, stejně jako Češi, muži, lidé s velkýma ušima...Musí však být bráni jako rovnocenní v dobrém i zlém. Kdo se seznámí s příkořimi páchanými na Romech v minulosti i současnosti a vidí pak Romy jen v roli oběti, zůstává ovšem také v zajetí předsudků.“⁴⁷

⁴⁶ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 33-34. ISBN 80-7178-250-5.

⁴⁷ VEIS, Jaroslav. *Očernění: Etnické stereotypy v médiích* [online]. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT - o. p. s., 2003[cit. 2013-06-13].

Dostupné z: <http://www.infoservis.net/down/ocerneni-kor03.pdf>

5 Typologie Romů

Na základě stereotypů, které převládají v mediálním diskursu, jsem vypracovala mediální typologii Romů. Inspirací mi byla kniha Tomáše Pospíšila „*Sambo tu již nebydlí*“?⁴⁸ Publikace je především zaměřena na zobrazování černochů ve filmu. Hovoří o tom, že rasa skutečně existuje. Média nás upozorňují na rasové nepokoje, kolonku o původu rasy vyplňují při sčítání lidu nebo při žádosti o vízum do Spojených států. Stále mezi lidmi kolují rasistické vtipy, a to i mezi vysokoškolsky vzdělanými lidmi. Stereotypní vnímání černochů demonstruje na výroku zástupkyně ředitele brněnské školy, která sděluje, že překladatelem do angličtiny je muž – černoch: „*Je to sice černoch, ale je slušný*“⁴⁹ Zde můžeme vidět paralelu se slovním spojením „slušný Rom“. Černošší Američané i čeští Romové se potýkají s podobným problémem a těmi jsou rasové předsudky a negativní stereotypy. Proto považuji za přínosné, dříve než přistoupíme k samotnému rozdělení Romů, založeném na mediální analýze vybraných médií, seznámit se se stereotypy v zobrazování Afroameričanů tak, jak je zachytil Pospíšil.

5.1 Stereotypy v zobrazování Afroameričanů ve filmu

Pospíšil se ve svém zkoumání zobrazování Afroameričanů zaměřil na film z toho důvodu, že ve filmu nejvíce vyniknou stereotypy. Film je nástrojem, který z jednotlivých médií nejlépe ukazuje, o čem sníme, nebo čeho se obáváme. Rozděluje zobrazování Afroameričanů do několika typů: Strýček Tom, Sambo, Coon, Pickaninny, Strýc Remus, tragický mulat/tragická mulatka, brutální černý samec a teta Jemima.

Strýček Tom je stereotyp laskavého dobráka, pojmenovaného na základě knihy H. B. Stoeowé *Chaloupka strýčka Toma*. Z mužských zobrazovaných postav je Tom jedinou ryze kladnou. Je utlačován a vykořisťován, ale svá příkoří bere srdečně s vírou v lepší zítřky. Umírá mučednickou smrtí, což má vyvolat emoční pohnutku a snahu o sblížení. V první filmové adaptaci však strýčka Toma nehrál černoch, ale běloch natřený načerno. Avšak i tak to byl první černoch, který se dostal do amerického filmu.

⁴⁸ POSPÍŠIL, Tomáš. *Sambo tu již nebydlí?: obraz Afroameričanů v americkém filmu 20. století*. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003, s. 13. Heureka, sv. 9. ISBN 8086258459.

⁴⁹ POSPÍŠIL, Tomáš. *Sambo tu již nebydlí?: obraz Afroameričanů v americkém filmu 20. století*. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003, s. 13. Heureka, sv. 9. ISBN 8086258459.

Dalším stereotypem je Sambo – příklad retardovaného a celkově spokojeného černocho, pro kterého je otrokářství vysvobozením, protože tento způsob života ho zachraňuje od zlých nástrah kapitalismu. Sambo má svůj prvopočátek v tanci Jima Crowa. Tento pohyb předváděl bílý tanečník natřený načerno a parodoval tím černošské tance. Jedná se o typ tance, při kterém se šoupe nohama. Otrokům totiž bylo tančení zakázáno. Jelikož byl v té době tanec definován jako křížení nohou, obešli černoši zákaz tímto způsobem. Vznikl prý roku 1828, kdy Dartmouth Rice viděl chromého muže, jak se pokouší tančit. Byl tímto kouskem tak pobaven, že si vypůjčil roztrhané šaty a tanec, ve kterém záměrně zveličil některé prvky, předváděl svým přátelům. Tanec se rychle ujal a rozšířil se v řadách imitátorů. Zveličená imitance tance realizovaná načerno natřeným bělochem, ukazovala obraz soudobého černocho.⁵⁰ „*Karikatura se stala realitou*“⁵¹ V regionech, kde černoši nežili a obyvatelé s nimi neměli osobní zkušenost, si obraz Samba generalizovali jako ikonu všech černochoů.

Coon (negr) byl jiným protagonistou než dva předchozí. Pod označením negr se skrýval nevzdělatelný člověk s převahou zvířecích pudů, který neuměl nic jiného než krást slepice a zohydovat angličtinu.

Neudržované, špinavé černošské dítě neznalé civilizačních návyků je označováno jako pickaninny. S tímto stereotypem se většina setkala v písni: „Deset malých černoušků“ To, že všichni jeden po druhém v písni umírají, je podle Pospíšila podvědomá snaha o svět, ve kterém by existovala jenom jedna bílá rasa. Pickaninny je tedy zobrazován jako malé zvířátko, které bez silného vedení není schopno v civilizovaném světě vůbec obstát.

Strýc Remus vyznačující se legračním filozofováním a obrazem o černošské ústní lidové slovesnosti by se dal typicky přirovnat ke strýčku Tomovi. Autorem této postavy je Chandler Harris.⁵²

Tragický mulat/tragická mulatka je typ lidí, kteří se nemohou přiklonit ani k jedné rase a hledají svojí identitu. Ve filmu jsou mulati a mulatky oblíbení proto, že

⁵⁰ POSPÍŠIL, Tomáš. *Sambo tu již nebydlí?: obraz Afroameričanů v americkém filmu 20. století*. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003, s. 18. Heureka, sv. 9. ISBN 8086258459.

⁵¹ Tamtéž

⁵² POSPÍŠIL, Tomáš. *Sambo tu již nebydlí?: obraz Afroameričanů v americkém filmu 20. století*. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003, s. 19. Heureka, sv. 9. ISBN 8086258459.

prostřednictvím nich ukazuje, že míchání ras není nejlepší nápad. Tento názor byl ve filmu propagován hlavně hrou na city a souhlasila s ním tehdy většina veřejnosti.⁵³

Brutální černý samec je stereotyp černocho, jehož jediný cíl a uspokojení je maso bílé ženy. Pospíšil zde upozorňuje na značný posun v zobrazování černošského mužství. Důvodem byla změna společenské situace. Afroameričané se mohli domoci určitých občanských práv a měli podporu z řad republikánů. Obraz bílého člověka jako vládce plantáží se zhroutil a s ním i obraz Afroameričana typu Sambo. Lidé reagovali na narušený pořádek strachem a nejistotou, jež se promítly do obrazu Afroameričana prahnoucího po krvi.

Tento stereotyp však měl podíl na shodném názoru bílé společnosti, že by měla být obnovena nadvláda nad Americkým Jihem. Byly zavedeny černošské zákoníky, které umožňovaly zatýkat potulné černé bezzemky. Zde vidíme paralelu s osudem Romů, kteří potulující se bez povolení byli zatýkáni, dokonce byli na některých územích trestáni uříznutím ucha. Zatímco naši Romové našli nepřítel v extremistické skupině skinheads, proti Afroameričanům stála skupina propagující rasismus a násilí Ku-Klux-Klan.⁵⁴

Posledním Pospíšilem jmenovaným stereotypem je černošská chůva, tzv. teta Jemina. Je zobrazována jako silná, statná černošská žena s nulovou sexualitou, jež přebírá v rodině mužskou funkci. Už tento matriarchát rozdílný od zavedeného patriarchátu ukazuje podřadnost černošské rodiny. Chůva je člověk sžitý se svým společenským postavením, je spolehlivá, svou práci má ráda. Táhne k pevnému řádu a orálním zásadám, které jsou postaveny nad zásady bílých plebejců. Filmové představitelky tety Jeminy byly vždy pleti co nejtmaější, vedle níž byla postavena do kontrastu paní domu až se sněhově bílou pletí. Postava chůvy nám má připomenout staré dobré časy, kdy Afroameričané znali svá postavení ve společnosti, které bylo podřízeno bílé rase.⁵⁵

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ POSPÍŠIL, Tomáš. *Sambo tu již nebydlí?: obraz Afroameričanů v americkém filmu 20. století*. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003, s. 20. Heureka, sv. 9. ISBN 8086258459.

⁵⁵ POSPÍŠIL, Tomáš. *Sambo tu již nebydlí?: obraz Afroameričanů v americkém filmu 20. století*. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003, s. 21. Heureka, sv. 9. ISBN 8086258459.

„Zrození amerického národa a jeho filmového průmyslu jsou založeny na smrti Afroameričanů“ Susan Gubarová.⁵⁶ Filmu nelze upřít, že je velmi silným médiem. Zobrazuje-li příběhy, které se staví do role čistého realismu, rozdmýchává tak, byť i nevědomky, rasistické nálady. Smyšlené příběhy byly obohacovány o historická fakta a divák roku 1915, jež neuměl k filmu přistupovat kriticky, se snadno nechal ovlivnit projekcí na plátně. Pospíšil zde upozorňuje, že se divák 20. a 21. století prakticky neliší. Prostřednictvím filmu byly divákovi servírovány nejhrušší rasové předsudky, které byly podmaněné dobovým rasismem a přispěly k jeho rozšíření.

Zde můžeme vidět jistou paralelu se zobrazováním Romů v českých médiích. To, že média stereotypy ve svých příspěvcích hojně využívají, prokázala analýza vybraných médií za období srpen 2011 – květen 2012, kterou nechala vypracovat Agentura pro sociální začleňování. Analýza byla odstartována v důsledku tří kauz - Břeclav, Šluknov, Tanvald. Nejvíce je médií zobrazován Rom jako pachatel trestné činnosti.

5.2 Rom „kriminálník“

Tomu to typu zobrazení Romů věnuji nejvíce pozornosti, jelikož výsledky analýzy ukazují, že se v médiích o Romech hovoří převážně v souvislosti s kriminalitou. Z celkového počtu článků, jež o Romech vyšly, se týkalo 61,9% trestné činnosti. Z toho v 80% jsou Romové zobrazováni jako pachatelé. Souvisí to i s nárůstem příspěvků o Romech poté, co začali nepokoje na Šluknovsku. V rámci jednoho měsíce se jejich počet ve sledovaných médiích zvedl z necelých tří set na 1109, zatímco podle policejních statistik kriminalita Romů ve stejném čase klesala. Dle slov Martina Šimáčka je důležité si uvědomit, že řada zpráv by vůbec nevznikla, kdyby pachatelem nebyl Rom.⁵⁷

S tím souvisí problém zbytečně zmiňované etnicity. O té by mělo být hovořeno pouze ve výjimečných případech, například jde-li o rasově motivované trestné činy.

⁵⁶ POSPÍŠIL, Tomáš. *Sambo tu již nebydlí?: obraz Afroameričanů v americkém filmu 20. století*. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003, s. 23. Heureka, sv. 9. ISBN 8086258459.

⁵⁷ Tamtéž.

Nadužívání etnicity má příčinu především v tom, že většina novinářů pochází z majoritní společnosti. Při tvoření zpráv tedy často používají dělení na „my vs. oni.“⁵⁸

Skutečnost, jak média informují veřejnost ohledně romské kriminality, demonstroval výkonný ředitel sdružení Romea Zdeněk Ryšavý především na kauze v Břeclavi, při které nám přiblížil počínání České televize a TV Prima.

5.2.1 Kauza Břeclav

Jde o případ patnáctiletého mladíka z Břeclavi, který lhal o tom, že ho napadli Romové kvůli cigaretě. Zranění, kvůli kterému přišel o ledvinu, si způsobil sám. Neověřené informace vyvolaly protiromské nálady. V Břeclavi se poté uspořádala demonstrace, jíž se účastnilo na dva tisíce lidí.⁵⁹

Česká televize dle analýzy postupovala k tomuto tématu korektním způsobem. Dala slovo odborníkovi, který hodnotil pohled médií na celou kauzu, a také poskytla prostor pro vyjádření břeclavské romské komunity, na rozdíl od televize Prima. Ta i po zjištění, že informace o útočících Romech je nepravdivá, nadále projevovala rodině zraněného Petra soucit. Nyní však v souvislosti se strachem z možné odvety.⁶⁰

Počínání televize Prima při břeclavské kauze kritizuje Jarmila Balážová. V době, kdy už byl znám fakt, že si chlapec přivodil zranění sám, odvysílala Prima rozhovor s matkou chlapce, které redaktor v reportáži stranil. Balážová své tvrzení dokládá otázkami, které reportér matce kladl. Zazněly dotazy o tom, zda se nebojí v Břeclavi i nadále bydlet apod. Poukazuje na fakt, že po celou dobu monitoroval kauzu ten samý reportér, který postupoval neprofesionálně.⁶¹

Na Kladensku se stal případ s podobným scénářem jako v Břeclavi. Mladíka údajně okradli a napadli Romové, protože jim nechtěl dát cigaretu. Ukázalo se však, že mladík si napadení vymyslel a peníze utratil na hracích automatech.

Deník *Aha* o tom informoval, jako o dalším napadení Romy kvůli cigaretě. Zajímavý byl vznik této kauzy i to, jak ji jednotlivá média přebírala. Jako první o

⁵⁸ Kulatý stůl sdružení Romea a Agentury pro sociální začleňování. In: *YouTube.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=VfsVUpP2PYM>

⁵⁹ Kauza Petra z Břeclavi, který si vymyslel napadení Romy, byla odložena. In: *Romea.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/kauz-petra-z-breclavi-ktery-si-vymyslel-napadeni-romy-odložena>

⁶⁰ Kulatý stůl sdružení Romea a Agentury pro sociální začleňování. In: *YouTube.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=VfsVUpP2PYM>

⁶¹ tamtéž.

napadení informovala Prima, která se v tomhle případě zachovala korektně a v souvislosti s případem nezmiňovala etnicitu útočníka. Informaci z Primy převzal bulvární deník *Aha*. Ten bez uvedení jakéhokoli zdroje v titulku tvrdí: „*Mladík neměl cigaretu: Romové ho podřízli.*“ Tuto verzi přejaly lidovky.cz, které článek uvedly titulkem: „*Další útok kvůli cigaretě. Na Kladně podřízli mladíka.*“ V počáteční verzi stálo, že tuto informaci přebрал autor textu z TV Prima. Zdeněk Ryšavý informoval lidovky.cz, že Prima etnicitu v souvislosti s touto zprávou neuvedla. Lidovky.cz tedy změnilo zdroj informací z TV Prima na deník *Aha*.⁶²

Na tomto případě je zřetelné, jak přejímání zpráv může ovlivnit realitu. Monika Šimůnková, vládní zmocněnkyně pro lidská práva, uvádí, že až 20% článků se přebírá od tiskových agentur. Tím chybí míra různorodého popsání událostí, což je jeden z faktorů, který může mít vliv na pravdivost výsledného sdělení.

5.2.2 Krimi zprávy a Romové v číslech: červenec 2011 – květen 2012

Z následujícího grafu je patrné, že mediální rozložení pozornosti je nerovnoměrné. Z analýzy vyplývá, že běžný výskyt zpráv o Romech ve vybraných médiích se pohybuje kolem necelých tří set měsíčně. Zároveň lze z grafu vyčíst, že během Šluknovských událostí četnost zpráv kulminuje. V září se jejich počet téměř zčtyřnásobil.

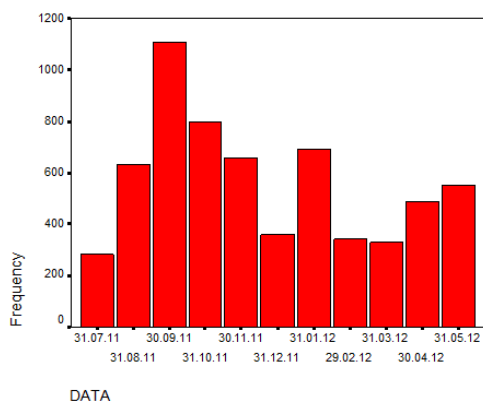
Leden 2012 je období těsně po zabití mladého Roma v Tanvaldu. Zájem médií o tuto událost je poměrně značný.

V dubnu kdy se pohybujeme kolem kauzy Břeclav, zájem médií upadá. Martin Šimáček, ředitel Agentury pro sociální začleňování při Úřadu vlády ČR, tento jev vysvětluje tím, že téma už je pro média ohrané, navíc se po předcházejících událostech objevuje kritika způsobu, jakým jsou Romové v médiích prezentováni.⁶³

⁶² Kulatý stůl sdružení Romea a Agentury pro sociální začleňování. In: *YouTube.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=VfsVUP2PYM>

⁶³ Tamtéž.

Graf 2 – Rozložení mediální pozornosti

Zdroj: ŠIMÁČEK, Martin. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. 2013. Dostupné z: *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích - představení výsledků* (ppt, 2012)

Tab. 3 – Počet příspěvků zabývajících se romskou kriminalitou

Spojení Romů s kriminalitou	Počet příspěvků	Procentuálně %
Ano	3871	61,9
Ne	2381	38,1
Celkem	6252	100

Zdroj: ŠIMÁČEK, Martin. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. 2013. Dostupné z: *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích - představení výsledků* (ppt, 2012)

Čísla v tabulce ukazují, že kriminalita je vstupenkou Romů do médií. Z 6252 analyzovaných příspěvků, jich bylo 3871 spojených s kriminalitou. Zároveň se ukazuje, že kriminalita sama o sobě nestačí k tomu, aby se událost stala médií zobrazovanou.⁶⁴

Tab. 4 – Prostor věnovaný romské kriminalitě v jednotlivých periodikách

Periodikum	Počet krimi příspěvků	Z celkového počtu příspěvků %	Celkový počet příspěvků
Blesk	136	87,7	155
Blesk.cz	104	83,2	125
TV Prima	73	82	89
TV NOVA	211	80,8	261
Novinky.cz	161	74,5	216

Zdroj: ŠIMÁČEK, Martin. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. 2013. Dostupné z: *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích - představení výsledků* (ppt, 2012)

⁶⁴ Kulatý stůl sdružení Romea a Agentury pro sociální začleňování. In: *YouTube.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=VfsVUpP2PYM>

Z tabulky vyplývá, že největší prostor zprávám o kriminalitě spojené s Romy otevřel deník *Blesk*. Z celkového počtu sto padesáti pěti příspěvků informovalo o kriminalitě spojené s Romy sto třicet šest článků. Přičemž z 80% jsou Romové zobrazováni jako pachatelé a z 20 % jako oběti trestných činů.

5.3 „Slušný“Rom

Se stupňujícím se napětím na Šluknovsku začali politikové opět dělit občany na slušné a neslušné, tedy přizpůsobivé a nepřizpůsobivé. Z tohoto důvodu Petr Uhl a Anna Šabatová chtěli, aby se Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV) zabývala tím, že televizní a rozhlasová média, veřejnoprávní nevyjímaje, užívají v každodenní část obyvatelstva ponižující označení "nepřizpůsobiví". Ve stížnosti zaznělo: *"Toto označení se používá bez jakéhokoliv odstupu (distance) redaktora čtoucího zprávy, jako kdyby to bylo neutrální pojmenování. V kontextu současné debaty o nepokojích ve Šluknovském výběžku lze důvodně mít za to, že slovo, nepřizpůsobiví' (zásadně se používá plurálu) označuje Romy žijící ve velké chudobě ve vyloučených lokalitách. Jsme přesvědčeni, že označení „nepřizpůsobiví“ plní roli klíčového pojmu předsudečného anticiganistického diskursu. Česká televize a další média se tím, že pojem nekriticky převzaly, zásadním způsobem podílejí na stigmatizaci Romů a reprodukování a posilování předsudků vůči nim."* RRTV i právního oddělení ČT stížnost reagovaly odmítavě.⁶⁵

Za českou televizi promluvil Michal Heldenburg, který odmítl tvrzení, že by se ČT podílela na stigmatizaci Romů. Ve svém vyjádření uvedl: *"V ČT pracují cikáni. Ve Zpravodajství jeden z nich dokonce moderuje. Není tohle konkrétní příklad bourání těchto stereotypů?"* Pojem nepřizpůsobiví definoval následovně: *"V podstatě lze tak označit každého, kdo nedodrží zákony země, kdo se nechová tak, jak by se dle obecně uznávaných pravidel chovat měl; a může to být i každá menšina, která není schopna a ochotna přizpůsobit se většinové společnosti. Na tom není nic rasistického. Lidská*

⁶⁵ KOSTLÁN, František. Odpověď České televize na kritiku používání výrazu nepřizpůsobiví: V ČT pracují cikáni. In: *Romea.cz*[online]. 2011 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/odpoved-ceske-televize-na-kritiku-pouzivani-vyrazu-nepřizpusobivi-v-ct-pracuji-cikani>

*společnost funguje tak, že se menšina přizpůsobuje většině. Nepřizpůsobivý je pak každý, kdo tohle nechápe, bez ohledu na etnický původ nebo barvu pleti."*⁶⁶

Užívání pojmu „nepřizpůsobiví“, vytváří dojem, že nepřizpůsobivost je vlastnost typického Roma, respektive všech Romů. Utvrzují se tak negativní stereotypy.⁶⁷

Negativní konotace, které označení Rom, Romka může vyjadřovat, s sebou nese potřebu řady médií zdůrazňovat slušnost ze strany Romů. Opakované zdůrazňování neproblematičnosti však ve výsledku stereotyp negativního zobrazování romského etnika utvrzuje.⁶⁸ (viz. Příloha 3)

5.3 „Špatný“ soused Rom

Obraz problémového sousedství navazuje na obraz kriminality. „Romská“ kriminalita tu hraje sekundární roli. Přesto z šesti set třiceti osmi zpráv o soužití s Romy, se ve dvou stech devadesáti devíti objevuje kriminalita přímo. Častým jevem, který vygradoval Šluknovskem a od té doby v médiích přetrvává, je obava z přistěhování Romů.

Titulek Mladé Fronty Dnes hlásá: „*Ten dům zboříme, aby nepřišli Romové. Krajem se šíří strach.*“ Článek informuje o tom, že na Šluknovsku existuje chátrající dům, jehož prodejní cena je šedesát tisíc korun. Obyvatelé se bojí, že by mohl lákat nepřizpůsobivé, tedy Romy. Dům chtějí odkoupit a na vlastní náklady nechat zbourat.⁶⁹ Obvyklý postup médií je, že nejdřív zobrazí informace o možném přistěhování Romů, které pojí se slovem strach, nakonec zprávy končí tím, že se žádný příchod Romů nekoná a konat nebude. Je tomu tak i ve výše zmíněném článku: „*S největší pravděpodobností, jde jen o paniku. Oficiální místa totiž zprávy o masovém přílivu*

⁶⁶ KOSTLÁN, František. Odpověď České televize na kritiku používání výrazu nepřizpůsobiví: V ČT pracují cikáni. In: *Romea.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/odpoved-ceske-televize-na-kritiku-pouzivani-vyrazu-nepřizpůsobiví-v-ct-pracuji-cikani>

⁶⁷ FOŘTOVÁ, Eva. *Vzdělávání romských dětí v systému základního školství ČR* [online]. České Budějovice, 2012 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: http://theses.cz/id/oe7p9d/Fotov-Vzdlvn_romskch_dt_v_systmu_zkladnho_kolstv_R.pdf. Magisterská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

⁶⁸ Kulatý stůl sdružení Romea a Agentury pro sociální začleňování. In: *YouTube.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=VfsVUpP2PYM>

⁶⁹ *Mladá fronta dnes: Severní Čechy*. Praha: MAFRA, a.s., 2011, roč. 22, č. 230. ISSN 1210 - 1168.

nepřizpůsobivých dementují.“⁷⁰ Romská minorita na tuto skutečnost reagovala diferencováním se na starousedlíky a přistěhovalé. Starousedlíci bývají akceptováni, kdežto přistěhovalí představují extrémní riziko. Zprávy nebo i fámy vypovídající o možném přistěhování Romů vyvolávají na straně majority obrovský strach.⁷¹

Žurnalisté tento stereotyp utvrzují tím, že jen málokdy opustí nazírání my vs. oni. Ze zpráv je patrné, že nahlízejí na problém z pohledu majority. Informace o kriminalitě je zpravidla sdělena na začátku zprávy o soužití. (viz. Příloha 4) Strach mít Roma za souseda také vychází z popisu ghetta jako typického romského obydlí.⁷²

5.3.1 Soužití s Romy na Šluknovsku

Soužití s Romy na Šluknovsku zachycuje režisér David Vondráček v dokumentu *Na divokém severu (Šluknovsko 2011 – 2012)*. Šluknovsko bylo dle slov historika Josefa Zbihlého do první světové války průmyslovým srdcem Rakouska - Uherska. Po odsunu Němců na konci druhé světové války bylo nutné oblast znovu osídlit a získat tak novou pracovní sílu a zabránit tak stagnaci místního zemědělství a průmyslu.⁷³

Nejprve přicházeli lidé z vnitřního pohraničí, kteří zabírali nejlepší statky, pozemky a továrny. Po nich přicházely skupiny lidí z ostatních částí. Kromě Čechů přicházelo velké množství Slováků. Ti byli přesvědčeni českými administrátory osidlovacího úřadu, kteří především sociálně slabším rodinám slibovali naději na lepší život. Na Slovensku došlo k narušení soužití mezi Romy, neromy, často i židovským obyvatelstvem. Po válce se otevřela v českých zemích řada pracovních a ubytovacích příležitostí. V padesátých letech přicházeli za vidinou lepší budoucnosti do výběžku Romové.⁷⁴

Problémy se začaly objevovat převážně po revoluci. Podniky se zavíraly a vzrostla nezaměstnanost. Lidé se potýkali s existenčními problémy, což mělo dopad i na mezilidské vztahy. Míra nezaměstnanosti na Šluknovsku byla opravdu vysoká. K 31. 5.

⁷⁰ *Mladá fronta dnes: Severní Čechy*. Praha: MAFRA, a.s, 2011, roč. 22, č. 230. ISSN 1210 - 1168.

⁷¹ Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích od začátku července 2011 do konce května 2012: Bydlení. In: *Agentura pro sociální začleňování* [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/obraz-romu-v-mediich-je-stale-jednotvarny-uvadi-vyzkum>

⁷² Tamtéž.

⁷³ VONDRÁČEK, David. Na divokém severu (Šluknovsko 2011-2012). In: *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10327192109-na-divokem-severu-sluknovsko-2011-2012/>

⁷⁴ Tamtéž.

2011 dosáhla 14,6%. Na úřadu práce bylo evidováno dva tisíce devět set šestnáct nezaměstnaných. Na jedno volné pracovní místo tak připadalo 51 uchazečů.⁷⁵

Graf 3

Zdroj: SOCIOFACTOR S.R.O., *Část VII: Šluknovsko: Evaluace v lokálních partnerstvích, období 2008 - 2010*. Úřad vlády ČR, Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, 2010.

Souvislost mezi nezaměstnaností a narušenými lidskými vztahy potvrzuje Kumar Vishwanathan, ředitel občanského sdružení Vzájemné soužití. Lidé jsou frustrováni, potřebují viníka, sami však vědí, že odejdou-li Romové, situace se nevyřeší.⁷⁶ To dokládá i čtrnáctideník Hlas Lidu, který zveřejnil výsledky ankety, z níž vyplývá, že až 24 % obyvatel Šluknovského výběžku považuje za pravou příčinu všech problémů nezaměstnanost. 23 % lidí jako další závažný problém vnímá rostoucí kriminalitu, 15 % si myslí, že za problémy stojí nárůst cizích lidí v regionu, 9% označilo jako příčinu chudobu a 3 % rasismus.⁷⁷

Způsob, jakým majorita zvládá soužití s menšinami, ukazuje, zda je schopná nastoupit cestu pluralismu. „Na rozdíl od tolerance, která naše odlišné sousedy pokládá za nepřijemnost, kterou bychom měli snášet, pluralismus říká, že bychom si jich měli vážít... Pluralismus zajisté chápe, že my nemůžeme být jako oni – a oni nemohou být

⁷⁵ Šluknovsko: Evaluace v lokálních partnerstvích. In: SOCIOFACTOR S.R.O. *Agentura pro sociální začleňování*[online]. 2011 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: www.socialni-zaclenovani.cz/...sluknovsko/...sluknovsko.../download

⁷⁶ Beznaděj na Šluknovsku – chybí uplatnění a dialog. In: *ČT 24* [online]. 2011 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: <http://m.ct24.cz/ct24/regiony/136311-beznadej-na-sluknovsku-chybi-uplatneni-a-dialog/>

⁷⁷ Za většinou problému na Šluknovsku stojí nezaměstnanost. In: *Hlas Severu* [online]. Varnsdorf, 2012 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: http://www.varnsdorf.cz/files/hs/hs_2012-07.pdf

*jako my: jsme zkrátka jiní. Ale pluralismus to není jen nepříjemnost, nýbrž také nesmírně cenná věc.*⁷⁸ Soužití mezi majoritou a minoritou nám ukazuje na míru svobodny a otevřenosti dané společnosti. V České Republice je hlavním ukazatelem soužití mezi majoritou a nejpočetnější minoritou, kterou zastupují Romové.⁷⁹

5.3.2 Sociální vyloučení Romů

Romy lze považovat za sociálně vyloučenou menšinu. Mezi hlavní ukazatele, které určují lokality s ohroženým sociálním vyloučením, dle Navrátila řadíme:

- Větší počet přelidněných bytů
- vyšší počet obyvatel bez bankovních účtů
- vyšší četnost trestných činů, nízké vzdělání obyvatel
- nižší střední délku života.
- vyšší míra porodností u dívek nižší věkové skupiny
- nízká účast na školní výuce
- horší školní výsledky
- vyšší počet nezaměstnaných domácností
- vyšší počet dětí ve výchovných institucích.⁸⁰

Společnost tím, že Romy diskriminuje a segreguje, sama přispívá ke zvětšení problému. Diskriminace Romů se objevuje i v přístupu na trh práce. „*Projevovalo se to stejně jako u ostatních Romů. Po telefonu zaměstnají, kvalifikace vyhovuje, ale jakmile vyjde najevo romský původ, je po zájmu. To jsou vždycky momenty, kdy si říkám, že úplně chápu, proč lidé na hledání práce rezignují. Když vás desetkrát odmítnou ze stejného důvodu, musíte sakra hledat sílu, abyste to zkusili znovu.*“⁸¹ Uvedený diskriminační přístup se v tomto případě vztahuje na kvalifikovaného novináře Patrika Bangy. Připomeňme si ale, že třetina romských dětí končí na speciálních školách a mnohé z nich se na střední školu nedostanou, nebo ji nedostudují. Nemají tak kvalifikaci, ani zkušenosti jak jednat při pracovním pohovoru, aby udělali na zaměstnavatele dojem. Při dlouhodobé nezaměstnanosti Romové přestávají mít i chuť

⁷⁸ NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 9. ISBN 8071787418.

⁷⁹ NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 60. ISBN 8071787418.

⁸⁰ NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 35. ISBN 8071787418

⁸¹ BANGA, Patrik. Anketa: Narazil/a jste někdy při shánění práce na potíže související s národností, věkem, pohlavím, nebo sexuální orientací? Jak se to konkrétně projevilo. *Romano Vodí*. 2013, XI, č. 5, s. 5.

pracovat.⁸² Kolik Romů je nezaměstnaných se ovšem nedá s jistotou zjistit, protože je k tomu zapotřebí přihlášení se k romské národnosti.

5.3.3 Romství

Při sčítání lidu v roce 2011 romskou národnost uvedlo třináct tisíc Romů. Odhady Karla Holomka se však pohybují kolem dvou set padesáti tisíc. Příčinou, proč se Romové ke své národnosti nehlásí, mohou být obavy z vyhocené situace a rasismu, ale také negativní zkušenosti z minulosti.⁸³

V době protektorátu Čechy a Morava byla využívána kriminální ústředna v Praze s evidencí Romů. Za Romy byli považováni všichni, kterým byla vystavena „cikánská“ legitimace v souvislosti se zákonem „O potulných cikánech“ z roku 1927. Když v roce 1935 začaly platit Norimberské zákony, byla omezována lidská práva nejen Židů, ale i Romů. Údaje ze „Sčítání cikánů a osob žijících po cikánsku“ z roku 1942 ukazují, že na území protektorátu žilo jedenáct tisíc osm set osmdesát šest Romů, kteří byli postupně deportováni do koncentračních táborů. Nejvíce Romů zahynulo v koncentračním táboře v Auschwitz - Birkenau, kde zahynulo na devatenáct tisíc osm set třicet tři romských mužů, dětí a žen. Z této skutečnosti pramenila nedůvěra skupiny Sintů, kteří na základě této zkušenosti stanovili za zviditelňování romské národnosti trest vyhnanství.⁸⁴

Roku 1958 byl schválen zákon „O trvalém usídlení kočujících a „polokočujících“ osob. Národní výbory se měly postarat o jejich usazení. Maringotky byly zbaveny kol a koně byli postříleni. Romům bylo zakázáno se stěhovat, i kdyby důvodem byla koupě domu, sloučení rodin, nebo změna pracovního místa.⁸⁵

Dalším důvodem, proč se Romové nehlásí ke své národnosti je postoj majority. Mnoho Romů má v České republice zkušenosti s diskriminací, rasismem a xenofóbií. V roce 1991 vyjádřila negativní postoj k Romské minoritě polovina respondentů. Tři z pěti dotazovaných souhlasili s tím, že na Romy platí jediné hrubá síla. V roce 1999 tento názor zastávají dva z pěti. Majorita začala chápat, že Romové nemají stejné

⁸² NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 64-66. ISBN 8071787418

⁸³ ČLOVĚK V TÍSNI. *Romové: Romové a sčítání lidu* [online]. 2002, 172 -180 [cit. 20.4.2013]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove/13.pdf>

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

podmínky pro život. Výzkum ukázal, že negativní postoje vznikají na základě jednotlivých událostí, které se k lidem dostávali prostřednictvím médií.⁸⁶

Z uvedeného vyplývá, že se ke svému romskému původu nehlásí drtivá většina minority. Zhotovení statistik o tom, kolik Romů se neuplatní na trhu práce, je tedy téměř nemožné.

Neuplatnění se na trhu práce znamená, že sociální dávky představují jediný zdroj příjmů. Majoritní společnost však toto pobírání sociálních dávek považuje za jejich zneužívání. K předsudkům majority patří i názor, že romské rodiny mají vysoký počet dětí z důvodu pobírání vyšších sociálních dávek. Tento předsudek poukazuje na neznalost romské kultury, kde je vyšší míra porodnosti běžná. Nízká míra sociálních dávek vede k tomu, že se s finančních důvodů sestěhovávají Romové, kteří by spolu za jiných podmínek nežili. Avšak toto společenství je pak vnímáno jako „typická“ romská komunita. Sociální vylučování Romů vedlo ke vzniku ghett.⁸⁷

5.3.4 Romská ghetta

Romská ghetta jsou místem, kde žijí rodiny, které si zvykly na chudinský život bez perspektivy. Sestěhováním lidí s těmito postoji vznikne problém, že nemají vzor, který by ukázal na existenci alternativního řešení. Obyvatelé ghett tak tíhnou ke krátkodobým cílům. Jak jsem již zmiňovala, tímto způsobem sestěhování vzniká nedobrovolné soužití rodin, které by spolu jinak nekomunikovali, tím je zabráněno svépomoci. V ghettech je absence rysů, které by byly společné pro celou komunitu. Obyvatelé ghett jsou lidé, jejichž vzdělání či profesní profilace je nepříznivá.⁸⁸

Zajímavým faktem zůstává, že v každém městě nalezneme větší skupinu „bílých“ neplatičů, ale ti se do ghett dostávají jen výjimečně. Samospráva města s nimi nakládá jiným způsobem, než s neplaticími Romy. Koncentrací chudoby však naopak dochází k potvrzování stereotypu „cikána“, který hromadí odpadky, neplatí nájemné, užívá drogy. Mínění, které si majorita vytváří o Romech na základě zobrazování obyvatelů ghett, vede k nepřijímání Romů, kteří se ve městech integrovali.⁸⁹

⁸⁶ ČLOVĚK V TÍSNI. *Romové: Romové a sčítání lidu* [online]. 2002, 172 -180 [cit. 20.4.2013]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove/13.pdf>

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ ČLOVĚK V TÍSNI. *Romové: Romové v ghettech* [online]. 2002, 169-171 [cit. 15.4.2013]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove/12.pdf>

⁸⁹ Tamtéž.

Stereotyp, který ve společnosti panuje, umožňuje umístění do enkláv pro neplatiče i Romy, kteří neplatiči nejsou. Život v neplatičské lokalitě vede k letargii. Téměř každé ghetto obývá několik jedinců, kteří zde nemuseli být. V ghettech dochází k zakonzervování chudoby a nevzdělanosti, nerůstá zde kriminalita, prostituce, užívání drog.⁹⁰

Od poloviny roku 2011 ghetta přibývá. Do šluknovského výběžku přibylo přes dvě stě sociálně vyloučených osob. Pokud ghetto vznikne, je potřeba mírnit problémy života v něm. V České republice se typ takovéto sociální práce rozvíjí až v devadesátých letech. Úkolem sociálního pracovníka je především pomoci rodinám, které mají možnost ghetto opustit. Sociální pracovníci se nedívají na obyvatele ghetta jako na problémovou skupinu, ale zaměřují se na jednotlivce a jeho problémy, které se snaží řešit a učinit tak hranice ghetta propustnými.⁹¹

Sociálně vyloučeným lokalitám a problematice soužití na Šluknovsku se věnovali i studenti divadelní fakulty akademie muzických umění (DAMU) v čele s režisérem Tomášem Kratochvílem. Téměř rok po nepokojích v létě 2012 se vydali s maríngotkou zahrát hru s protirasistickým poselstvím, *Othello is black*. Hru zahajují slovy: „*Tohle je jin a jang, jak vidíte černá a bílá. Symbol harmonie, navzájem se doplňují. Takže kdybyste neviděli černou, neviděli byste ani bílou. Kdybyste neviděli bílou, neviděli byste ani černou a zhruba o tomto může být tenhle ten příběh.*“⁹² Projekt se však nedočká šťastného konce, naopak ukáže na stále neurovnané vztahy na Šluknovsku.⁹³

5.4 Srovnání

Pokud chceme srovnat stereotypní pohled na Romy v České republice s typologií Afričanů, pak se dle mého názoru nejvíce přibližuje Pospíšilovu Coonovi – nevzdělanci, zloději slepic a hyzdiči jazyka.

⁹⁰ ČLOVĚK V TÍSNI. *Romové: Romové v ghettech* [online]. 2002, 169-171 [cit. 15.4.2013]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove/12.pdf>

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Shakespeare v getthu. In: *Česká televize* [online]. 2013 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10396471072-shakespeare-v-ghettu/>

⁹³ Dokument "Shakespeare v ghettu" o problémech na Šluknovsku bude mít premiéru na ČT2. In: *Romea.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/dokument-shakespeare-v-ghettu-o-problemech-na-sluknovsku-bude-mit-premieru-na-ct2>

I na Romy bývá pohlíženo jako na ty, pro které vzdělání není důležité. Což je do značné míry bagatelizace tohoto problému. Pro Romy je důležitá moudrost. Proto má romská komunita v úctě starší generace. Staré romské moudro říká: „*Šun le phurederen, jon chale buter maro sar tu!* Česky: *Poslouchej starší, oni snědli více chleba než ty!*“⁹⁴

Romové zaujímají obrannou pozici vůči většinové společnosti a raději se uzavírají v rámci komunity. Předsudky a zkušenosti minority i majority vedou ke vzájemné nedůvěře a nepřátelství, se kterým se Romové setkávají i ve škole, kde se jim často dává najevo jejich odlišnost.⁹⁵ „*Když o přestávce vešla do třídy ta milá paní učitelka, tak jsem se odhodlala jí říct, že mi nadávají do Cigánek, zlodějek a podobně. Učitelka se otočila a řekla: „Jsi ale přeci Cigánka. Tak co já s tím mám dělat.?” Pamatuji si ještě dnes na ten pocit... bezmoc, těžkost, strnulost.*“⁹⁶

V posledních šedesáti letech jsou snahy o integraci romských dětí do kolektivu majority, s předpokladem, že jejich kultura bude brána jako rovnocenná. Dodnes se však můžeme setkat se záměrným potlačováním specifík Romských dětí.⁹⁷ Chyba však nemusí být vždy jen na straně školy. Svědčí o tom projekt Ptáčata. „*Ptáčata jsou třída dětí, které zatím v životě nestihly nic dokázat, ani zkazit, ale přesto už jsou v pozici outsiderů.*“ A to díky petici rodičů, kteří nechtěli, aby jejich děti chodily do třídy společně s Romy.⁹⁸ Projekt se uskutečnil na ZŠ Merhautova v Brně. Třída sociálně vyloučených dětí byla přidělena učitelce Jarmile, jejíž dcera Kamila Zlatušková se společně s Ladislavem Cmíralem ujala režie. Prostřednictvím kamer, které Ptáčata dostala, se nám otevíral jejich svět. Seznamovala nás s rodinou a s prostředím ve kterém se pohybují. Natáčením se postavení 2. B ve škole trochu změnilo. Z „outsiderů“ jsou v očích spolužáků z jiných tříd „hvězdy“. Však i nadále se musí potýkat s nálepkou,

⁹⁴ Anketa Romano hangos o neromech v romských médiích a nevládkách. In: *Romea.cz* [online]. Brno, 2010 [cit. 2013-06-19]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/anketa-romano-hangos-o-neromech-v-romskych-mediich-a-nevladkach>

⁹⁵ KAMENICKÁ, Veronika a Jana HORVÁTHOVÁ. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy : projekt Varianty* [online]. Editor Jan Buryánek. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002, 518, 84 s. [cit. 2013-06-15]. ISBN 80-710-6614-1. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>

⁹⁶ Žít jako Romka?. In: *Mypracujeme.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-19]. Dostupné z: <http://mypracujeme.cz/blog/zit-jako-romka>

⁹⁷ KAMENICKÁ, Veronika a Jana HORVÁTHOVÁ. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy : projekt Varianty* [online]. Editor Jan Buryánek. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002, 518, 84 s. [cit. 2013-06-15]. ISBN 80-710-6614-1. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>

⁹⁸ Ptáčata aneb Nejsme žádná béčka. In: *Česká televize* [online]. 2010 [cit. 2013-06-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267754387-ptacata-aneb-nejsme-zadna-becka/210572231010001-sami-spolu/>

kteřou jim před začátkem školního roku nalepili lidé, kteří o nich nic nevěděli. Je pro mě těžko uchopitelným faktem, že lze sepsat petici, jejímž výsledkem je segregace, které se škola musí podřídít, nechce-li přijít o většinu svých žáků. Projekt dokazuje existenci problému, který jsem již uváděla, a to že rasismus není otázkou pouze extremistických skupin, ale že rasistické nálady prostupují napříč společností.

Romy jako živočišné jedince a zloděje slepic zmiňuje, hned v úvodu učebnice romštiny, Mgr. Ondřej Mohyla: „*Po staletí žijí mezi námi, nemilovaní, pokořovaní, pronásledovaní. Romové, ztracené děti Indie, které si udělaly vlast z celé Evropy, se svým osudem podobají Židům či Kurdům. S tím, že nemají žádný domov, žádné útočiště. Ani za tisíc let přítomnosti na starém kontinentě se těmto nespoutaným lidem nepodařilo zapustit tu kořeny. Také se dosud marně snaží vyvracet staletou pověst zlodějů slepic, líných pijanů a špinavých ničemníků.*“⁹⁹

Rom jako „hyzdič“ českého jazyka. Romům je často vytýkáno, že žijí v ČR a nejsou schopni si osvojit český jazyk. Některé rodiny chtěli na své děti mluvit pouze česky, ale ovládali pouze český etnolect. Tzn., že využívali romské vazby v českých větách. Děti tak neumí ani česky, ani romsky. Kdyby se naučili romštinu, jako svůj první jazyk, mají větší předpoklady pro zvládnutí jiného jazyka na dobré úrovni.¹⁰⁰

5.4.1 Ku Klux Klan

Dalším nepřehlédnutelným společným znakem, je existence protivníků z řad extremistů. V případě Afroameričanů se jedná o Ku Klux Klan (KKK). Název je odvozen z řeckého slova Kuklos, což znamená kruh. Klan má pak znamenat sounáležitost „bílých“ lidí. Vymezuje se proti židům a vyznává pouze „bílou“ rasu. Tato organizace představuje neviditelnou říši, kterou tvoří „Den“ (doupě), „Province“ (provincie), „Dominion“ (država) a „Realm“ (království).¹⁰¹ Znamé bílé kápě neslouží k utajení, ale údajně mají odkazovat na křesťanské tradice, víru a pokoru. Odkazem na křesťanství je znak kapky krve, který symbolizuje krev Ježíše Krista prolitou za árijskou

⁹⁹ MOHYLA, Ondřej. *Informatorium slovenské romštiny*. Přerov, 1997. Dostupné z: drsny.net/file.php?id=21

¹⁰⁰ KAMENICKÁ, Veronika a Jana HORVÁTHOVÁ. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy : projekt Varianty* [online]. Editor Jan Buryánek. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002, 518, 84 s. [cit. 2013-06-15]. ISBN 80-710-6614-1. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>

¹⁰¹ MAREŠ, Miroslav. *Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006, 48-51.

rasu. (viz. příloha 5, obr. 1) Snad nejznámější symbol, hořící kříže mají zobrazovat ideály KKK a jsou zapalovány před domy obětí organizace. Vlajka organizace má trojúhelníkový tvar a nese zobrazení černého draka s heslem: „Quod semper, quo ubique, quo ad omnibus.“¹⁰² (viz. příloha 5, obr. 2)

„První éra Ku klux klanu se objevuje na přelomu let 1865/1866 v Tennessee. Vzniká jako reakce na válku Severu proti Jihu, kdy si „bílé“ obyvatelstvo přálo, aby bylo zachováno otroctví. Nespokojenost „bílých“ zmiňuje Pospíšil ve stereotypu Afroameričana zvaném Brutální černý samec. K organizaci se přidal i generál Nathan Bedford Forrest. Pod jeho vedením byla zahájena spousta teroristických akcí proti „černochům“ a proti jejich příznivcům.¹⁰³

Druhá éra KKK je spjata s rokem 1915 a pastorem Williamem Josephem Simmonsem. Činnost KKK se projevovala teroristickými útoky převážně v padesátých a šedesátých letech, kterým dávali najevo nesouhlas s hnutím za občanská práva amerických černochů. V tomto období vzniká nový symbol Night rider, nebo-li černí jezdci na koních s pochodní v ruce, kteří se specializovali na noční přepadení.¹⁰⁴

Nejstarší rasistické hnutí v Americe pořádá v současné době nábor nových členů. Teenageři se učí zacházet se zbraněmi, aby byli připraveni na rasovou válku. Tu podle slov jednoho z „nočních jestřábů“ jak se říká instruktorům KKK, začnou černoši, kteří přijdou a budou chtít „bílým“ sebrat jejich vlastnictví. KKK se snaží vytvořit si image šťastného domova a jedné velké rodiny, což přitahuje převážně mladé lidi, kteří potřebují pocit sounáležitosti. Dál se pak stýkají především se členy klanu, tedy se uzavírá možnost pro konfrontaci s lidmi, kteří mají jiné názory. Členy KKK, tzv. rytíře vede samozvaný pastor Jeff Berry, který v dokumentu Děti Ku klux klanu prohlásil: „*Když jsem vyrůstal, mohl jsem klidně zmlátit bandu negrů a nic se nestalo. Ted', když zbije běloch černocho, je to zločin*“.¹⁰⁵

5.4.2 Skinhead

V případě českých Romů dochází ke střetům s extremistickou subkulturou Shienheads. Skinheadská organizace se v minulosti diferencovala do několika

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Děti Ku Klux Klanu. In: *Youtube.com* [online]. 2011 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=-cBjtIBwEdc>

podskupin. Nelze tedy říci, že každý skinhead je pravicovým extremistou. Nejznámější větví skinheadů je však větev rasistická.¹⁰⁶

Tu lze dále členit na větev neofašistickou a neonacistickou. Při čemž neofašisté vyzdvihují pojem vlastenectví, který je dle mého názoru tímto způsobem pošlapán. Cíl neofašistů je boj proti imigrantům a neárijským rasám. Neonacisté se přímo hlásí k odkazu Adolfa Hitlera. Vyzdvihují árijskou rasu, ale oproti neofašistům nacionalismus nepřijímají, protože rozděluje „bílé národy“. Z této odnože skinheads vychází příznivci ultrapravicového hnutí.¹⁰⁷

Podoba neonacismu v České republice je výsledek specifického pojetí některých historických tradic. Nemusí však přesně kopírovat nacistickou ideologii, může některé prvky modifikovat, nebo navazovat jen na některé proudy nacismu. Vymezení neonacistické organizace je složité. Neexistuje totiž ustálené užívání pojmů, což je běžné především v médiích. Podoba skinheads se v českém prostředí rozvíjí v polovině osmdesátých let v souvislosti s působením hudební skupiny Orlík. Zajímavým faktem je, že rozvoj skinheads, které klade důraz na dělnickou identitu, podporují pražští umělci a intelektuálové Daniel Landa a David Matásek.¹⁰⁸ Když se na jejich posledním koncertě hajlovalo, nezbyvalo Orlíku nic, než se od Skinheads oficiálně distancovat.

Distanci Daniela Landy, zvaného též „praotcem českých skinheadů“, osobně nevěřím. Sympatie k pravicovému extremismu dokládá jeho projev z koncertu na vozové hradbě: „*Jsem poslední, kdo by vyzýval k násilí, jsem poslední, kdo by chtěl destrukci, na druhou stranu je třeba si uvědomit, že my jsme tu většina a že by bylo dobré, kdyby ostatní nás respektovali. To znamená, kdyby třeba menšiny si vážily té většiny. My, Češi a Moravané, jsme schopni mezi sebou rozpouštět menšiny, ale nechceme, aby nám ukazovali tento prst (prostředníček). A rádi laskavě přijmeme toho, kdo nás nebude v naší vlastní zemi kopat do koulí.*“¹⁰⁹

Landova slova hodnotím jako otevřené hlásání rasismu. Hovoří se zde o nadřazenosti minority, zdůrazňuje jednotu, sílu, odkaz na historii, vlastenectví. Pojem vlastenectví, tak jak ho podává Daniel Landa má pro mě nádech pejorativní. Zástupci

¹⁰⁶ MAREŠ, Miroslav. *Symbole používané extremisty na území ČR v současnosti*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006, 53-54.

¹⁰⁷ *Dovedu to pochopit?: Hrozby neonacismu*. Člověk v tísni, 2008, 45-48. Dostupné z: ferovaskola.cz/data/downloads/příručka%20o%20neonacismu.pdf

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Daniel Landa, vozová hradba - Proslov. *Youtube.com* [online]. 2011 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=zyqHCu6dywY>

extremistických skupin původní význam slova vlastenectví překroutili do té míry, že mezi slova nacionalismus a nacismus můžeme dát rovnítko.

Dalším z důvodů, které mě utvrzují v mém názoru, byl i slavnostní večer předávání Slavíků 2012, na který se Landa dostavil oděn do značky Thor Steinar, která se stala oblíbenou u neonacistů. Názvem i symboly odkazuje k nordické mytologii, která je ideovým zdrojem neonacismu. Na Landově oděvu se objevuje runové písmo (například runa Isa a Tyr). Tyto znaky jsou původem starogermánským písmem, které však s oblibou používali nacisté se snahou navázat na starogermánské kořeny. Zmiňovaná Tyr Rune, byla za druhé světové války využívána jednotkami SA i SS. Šesticípá hvězda na zádech má odkazovat na runu Hagal, která byla symbolem věrnosti a objevovala se při svatebních obřadech příslušníků SS.¹¹⁰

Těžko uvěřit člověku s minulostí skinheada, který otevřeně hlásá svůj negativní postoj vůči minoritám, že již s ultrapravicovým extremistickým hnutím nesympatizuje a runové písmo, které je zatíženo nacistickou symbolikou propaguje, pouze aby odkázal na původní významy těchto znaků.

Dominantní strukturu v současné neonacistické scéně tvoří Národní odpor. Tato organizace pořádá koncerty, demonstrace a násilné aktivity proti svým odpůrcům. Od roku 2004 získali významnou roli Autonomní neonacionalisté, kteří vytváří prostor pro spolupráci neofašistů a neonacionalistů. Národní odpor i Autonomní nacionalisté se často objevovali na akcích pořádaných Dělnickou stranou (DS). To i přesto, že se Dělnická strana navenek od neonacismu distancuje. V roce 2008 DS a její paramilitární formace se angažovaly kolem litvínovského sídliště Janov.¹¹¹ „*Akce byla cíleným pokusem o pogrom. Zjevným cílem této akce mělo být fyzické napadení zde žijících romských obyvatel*“¹¹² Na tuto akci zareagoval ministr Langer tím, že podal vládě návrh o rozpuštění DS.¹¹³

¹¹⁰ MAREŠ, Miroslav. *Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006, 25-28.

¹¹¹ *Dovedu to pochopit?: Hrozby neonacismu*. Člověk v tísni, 2008, 58. Dostupné z: ferovaskola.cz/data/downloads/přiručka%20o%20neonacismu.pdf

¹¹² Rozsudek o zákazu DS je unikát: český soud poprvé definoval zlo. In: *Romea.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/rozsudek-o-zakazu-ds-je-unikat-cesky-soud-poprve-definoval-zlo>

¹¹³ *Ministr vnitra Langer podal návrh na zrušení Dělnické strany*. 2008. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ministr-vnitra-langer-podal-navrh-na-zruseni-delnicke-strany-ptb-/domaci.aspx?c=A081105_121956_domaci_jba

Nejvyšší soud v Brně vynesl roku 2010 rozsudek o rozpuštění DS. Jednalo se o historicky první rozpuštění politické strany od roku 1989 za její protiprávní činnost.¹¹⁴ DS ještě ten samý rok nahrazuje Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS), která však pokračuje ve „stopách“ DS. Byla to právě DSSS, která uspořádala tři velké demonstrace na Šluknovsku zaměřenou proti Romské minoritě. Následně ve volbách do krajských zastupitelstev roku 2012 získala největší počet hlasů v Ústeckém kraji, kde DSSS v koalici se Stranou pro Evropu (SPE) vyjádřilo podporu devět tisíc tři sta dvacet dva voličů.¹¹⁵

O rok později, tedy v roce 2011, byla zastavena i činnost Národní strany (NS) Tato strana vznikla roku 2002 a sebe sama prezentovala jako stranu konzervativní. Vystupuje proti přistěhovalecké politice České republiky a vymezuje se protiromsky. To je patrné i z předvolebního klipu z roku 2009. Národní strana zde nabízí konečné řešení „cikánské“ otázky, bojuje proti integraci „nepřizpůsobivých“. Videoklip je doprovázen fotkami Romů, nebo romských rodin a nenávisnými hesly typu: *Stop černému rasismu, Ne protěžování cikánů, STOP! Jejich nárokové a kořistné mentalitě, Tvoje daně – jejich budoucnost, Nechceme mezi sebou černé rasisty a Nechceme mezi sebou ty, kteří parazitují*¹¹⁶ (viz. Příloha 6). Následně ve volbách do Evropského parlamentu získala NS 0.26 % hlasů, tedy celkem šest tisíc dvě stě šedesát tři platných hlasů.¹¹⁷

V činnosti extremistických stran spatřuji jedno z velkých nebezpečí. Tento typ stran dokáže využít situace ve státě, která není pro minority příliš příznivá, uspořádat demonstrace, kde se člověk nechá snadno zmanipulovat davem. A tak se stane, že Rom,

¹¹⁴ Rozsudek o zákazu DS je unikát: český soud poprvé definoval zlo. In: *Romea.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/rozsudek-o-zakazu-ds-je-unikat-cesky-soud-poprve-definoval-zlo>

¹¹⁵ Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12.10. – 13.10.2012: Počty hlasů pro volební strany. In: *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/kz2012/kz61?xjazyk=CZ&xdatum=20121012>

¹¹⁶ Volební spot Národní strany 2009. In: *Youtube.com* [online]. 2009 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=c4UaJXnRBMs>

¹¹⁷ Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 05.06. - 06.06.2009: Celkové výsledky hlasování. In: *Český statistický úřad* [online]. 2009 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ep2009/ep11?xjazyk=CZ>

který jeden den pije v klidu kávu se svým neromským sousedem, uvidí druhý den toho samého souseda pochodovat v davu hlásajícím: *Cikáni do plynu!*¹¹⁸

¹¹⁸ VONDRÁČEK, David. Na divokém severu (Šluknovsko 2011-2012). In: *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10327192109-na-divokem-severu-sluknovsko-2011-2012/>

Závěr

Na předchozích stránkách jsme si ukázaly, že média realitu z větší části konstruují, než reflektují. Dané zjištění demonstrují především na případu v Břeclavi, kde se uspořádal protiromský pochod, aniž by pachatelem byl opravdu Rom. Média zobrazováním situace na Šluknovsku přispěla k rozdmýchání rasistických nálad ve společnosti. Jejich činnost se výrazně podílí na tom, jakým způsobem jsou Romové majoritou vnímány. V souvislosti s touto problematikou se nabízí otázka, změní-li všechna média přístup k zobrazování Romů, jež podle výsledků analýzy není příznivý. Postačí toto opatření k lepšímu soužití mezi Romy a neromy? Dle mého názoru je změna jen ve sféře mediálního diskursu nedostatečná. Jak jsme si ukázaly, problém je mnohem hlubší a komplexnější. Dotýká se politiky, kde se setkáváme s neochotou některých politiků věnovat romským tématům patřičné úsilí. Ba naopak – nacházíme mezi nimi i takové, kteří se svými rasistickými výroky netají.

V průběhu práce bylo rovněž poukázáno na nepřipravenost škol ohledně přijetí romských dětí do daného vzdělávacího programu. Důsledkem tohoto stavu je špatné uplatnění Romů na trhu práce a vznik sociálně vyloučených lokalit, tzv. ghett. Problém je však i v nás samých. Často se stává, že přejímáme zaběhlé předsudky. Mnoho lidí nemá žádnou osobní zkušenost s Romy, ale Roma by za souseda nechtělo. Společnost, ve které panují rasistické nálady, tak tvoří jedinci, kteří „nejsou rasističtí, ale“...

Také jsme si uvedli, jak spolu koresponduje obsah zpráv a divákovy očekávání. Platí zde zásada, žeto, co chce recipient číst, se v médiích s velkou pravděpodobností objeví, protože většina médií je v soukromém vlastnictví a jejich cílem je především zisk. Chci tím naznačit fakt, že jednotlivé problémy jsou provázané a proto je zapotřebí je řešit komplexně. *„Je bezpodmínečně nutné, aby reformní kroky vedly napříč celou společností, a to intenzivně, přitom však pokud možno přirozeně, a změnily přemýšlení většinové společnosti o jejích menšinách.“¹¹⁹*

¹¹⁹ FORŤOVÁ, Eva. *Vzdělávání romských dětí v systému základního školství ČR* [online]. České Budějovice, 2012 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: http://theses.cz/id/oe7p9d/Fotov-Vzdlvn_romskch_dt_v_systmu_zkladnho_kolstv_R.pdf. Magisterská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Seznam literatury

1. ČÁPOVÁ, Hana, Petr HOLUB, Jiří HOMOLÁČ, Jan JIRÁK, Kamila KARHANOVÁ, Silvie KLEKOVÁ, Martin KONTRA, Pavel TUREK, David VÁCLAVÍK a Jaroslav VEIS. *Očernění: Etnické stereotypy v médiích* [online]. 1. vyd. Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT - o. p. s., 2003, 52 s. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://www.infoservis.net/down/ocerneni-kor03.pdf>
2. ČLOVĚK V TÍSNI. *Dovedu to pochopit?: Hrozby neonacismu*. Člověk v tísní, 2008, 45-48. Dostupné z: ferovaskola.cz/data/downloads/příručka%20o%20neonacismu.pdf
3. FOŘTOVÁ, Eva. *Vzdělávání romských dětí v systému základního školství ČR* [online]. České Budějovice, 2012 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: http://theses.cz/id/oe7p9d/Fotov-_Vzdlvn_romskch_dt_v_systmu_zkladnho_kolstv_R.pdf. Magisterská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
4. HORVÁTHOVÁ, Jana. Kapitoly z dějin Romů. In: *Varianty* [online]. 2002, 88 s. [cit. 2013-06-19]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>
5. KAMENICKÁ, Veronika a Jana HORVÁTHOVÁ. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy : projekt Varianty* [online]. Editor Jan Buryánek. Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002, 116 s. [cit. 2013-06-15]. ISBN 80-710-6614-1. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>
6. MAREŠ, Miroslav. *Symbole používané extremisty na území ČR v současnosti*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2006, 80 s.
7. MOHYLA, Ondřej. *Informatorium slovenské romštiny*. Přerov, 1997. Dostupné z: drсны.net/file.php?id=21
8. NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s.129. ISBN 8071787418.
9. POSPÍŠIL, Tomáš. *Sambo tu již nebydli?: obraz Afroameričanů v americkém filmu 20. století*. 1. vyd. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2003, s. 152. Heureka, s. 9-23. ISBN 8086258459.

10. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 143. ISBN 80-7178-250-5.

Další zdroje

1. Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích od začátku července 2011 do konce května 2012. In: *Agentura pro sociální začleňování* [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/obraz-romu-v-mediich-je-stale-jednotvarny-uvadi-vyzkum>
2. Anketa Romano hangos o neromech v romských médiích a nevládkách. In: *Romea.cz* [online]. Brno, 2010 [cit. 2013-06-19]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/anketa-romano-hangos-o-neromech-v-romskych-mediich-a-nevladkach>
3. BALÁŽOVÁ, Jarmila. *Nemůžeme pořád čekat, že za nás někdo něco vyřeší* [online]. Praha: Romea, 2012 [cit. 2.5.2013]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/jarmila-balazova-nemuzeme-porad-cekat-ze-za-nas-nekdo-neco-vyresi>
4. BANGA, Patrik. Anketa: Narazil/a jste někdy při shánění práce na potíže související s národností, věkem, pohlavím, nebo sexuální orientací? Jak se to konkrétně projevilo. *Romano Vodí*. 2013, XI, č. 5, s. 5.
5. BAUDYŠOVÁ, Jana. Zkažené ovoce českého bulváru. *Romano vodí: Romská duše*. 2013, roč. 11, č. 3, s. 4.
6. Beznaděj na Šluknovsku – chybí uplatnění a dialog. In: *ČT 24* [online]. 2011 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: <http://m.ct24.cz/ct24/regiony/136311-beznadej-na-sluknovsku-chybi-uplatneni-a-dialog/>
7. „Cikáni do plynu?“ Argumenty proti anticiganismu. In: *Antifa.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.antifa.cz/content/cikani-do-plynu-argumenty-proti-anticiganismu>
8. Cikánský tábor v Letech. In: *Holocaust.cz* [online]. 2011, 7.8.2011 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/lety>
9. Daniel Landa, vozová hradba - Proslov. *Youtube.com* [online]. 2011 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=zyqHCu6dywY>

10. Děti Ku Klux Klanu. In: *Youtube.com* [online]. 2011 [cit. 2013-06-21].
Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=-cBjtIBwEdc>
11. Dokument "Shakespear v ghettu" o problémech na Šluknovsku bude mít premiéru na ČT2. In: *Romea.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/dokument-shakespear-v-ghettu-o-problemech-na-sluknovsku-bude-mit-premieru-na-ct2>
12. Etnickou Češku, která chtěla oživení Hitlera a posílala Romy do plynu zadržela policie. *Romea.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/etnickou-cesku-ktera-chtela-oziveni-hitlera-a-posilala-romy-do-plynu-zadrzela-policie>
13. KABELKOVÁ, Zuzana. Nová kampaň IQ Roma: Další pokus o zboření stereotypů. *Markething* [online]. 6. srpna 2012 [cit.2013-04-15]. ISSN 1805-4991. Dostupné z: www.markething.cz/nova-kampan-iq-roma-dalsi-pokus-o-zboreni-stereotypu.
14. Kauza Petra z Břeclavi, který si vymyslel napadení Romy, byla odložena. In: *Romea.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/kauza-petra-z-breclavi-ktery-si-vymyslel-napadeni-romy-odlozena>
15. KOSTLÁN, František. Odpověď České televize na kritiku používání výrazu nepřizpůsobiví: V ČT pracují cikáni. In: *Romea.cz*[online]. 2011 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/odpoved-ceske-televize-na-kritiku-pouzivani-vyrazu-neprizpusobivi-v-ct-pracuji-cikani>
16. Kulatý stůl sdružení Romea a Agentury pro sociální začleňování. In: *YouTube.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=VfsVUpP2PYM>
17. LANDA, Lukáš a Rebeka BARTŮŇKOVÁ. Lety u Písku - holokaust, vepřín, extremismus. In: BARTŮŇKOVÁ, Rebeka. *Reportéři ČT* [online]. 2006 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z:<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct/206452801240004/>
18. Lety u Písku: Spory mezi Romy a vládou jsou zpět. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=699215>

19. *Ministr vnitra Langer podal návrh na zrušení Dělnické strany*. 2008. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ministr-vnitra-langer-podal-navrh-na-zruseni-delnicke-strany-ptb-/domaci.aspx?c=A081105_121956_domaci_jba
20. *Mladá fronta dnes: Severní Čechy*. Praha: MAFRA, a.s, 2011, roč. 22, č. 230. ISSN 1210 - 1168.
21. Ptáčata aneb Nejsme žádná béčka. In: *Česká televize* [online]. 2010 [cit. 2013-06-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267754387-ptacata-aneb-nejsme-zadna-becka/210572231010001-sami-spolu/>
22. *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2013* [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, 2013, 1-2 [cit. 30.4.2013]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf
23. Romům vstup zakázán. In: *168 hodin* [online]. 2010 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/210411058250131/obsah/102578-romumvstup-zakazan/>
24. Rozsudek o zákazu DS je unikát: český soud poprvé definoval zlo. In: *Romea.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/rozsudek-o-zakazu-ds-je-unikat-cesky-soud-poprve-definoval-zlo>
25. Shakespear v getthu. In: *Česká televize* [online]. 2013 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10396471072-shakespeare-v-ghettu/>
26. Stále více lidí je stíháno za rasově motivované činy. In: *Romové v České republice* [online]. Praha, 2000 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18341>
27. Šluknovsko: Evaluace v lokálních partnerstvích. In: SOCIOFACTOR S.R.O. *Agentura pro sociální začleňování*[online]. 2011 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: www.socialni-zaclenovani.cz/...sluknovsko/...sluknovsko.../download
28. Váš názor: Má se odstranit vepřín v Letech u Písku?. In: *BBCZECH.com* [online]. 2006 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/forum/story/2005/05/050513_lety.shtml

29. Ve speciálních školách je třetina Romů, ombudsman to kritizuje. In: *Čt 24* [online]. 2012, 6.6.2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/180108-ve-specialnich-skolach-je-tretina-romu-ombudsman-to-kritizuje/>
30. Vepřín v Letech zůstane. Jandák: Ten koncentrák stál stejně vedle. In: *ParlamentníListy.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Veprin-v-Letech-zustane-Jandak-Ten-koncentrak-stal-stejne-vedle-177605>
31. Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 05.06. - 06.06.2009: Celkové výsledky hlasování. In: *Český statistický úřad* [online]. 2009 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ep2009/ep11?xjazyk=CZ>
32. Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12.10. – 13.10.2012: Počty hlasů pro volební strany. In: *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/kz2012/kz61?xjazyk=CZ&xdatum=20121012>
33. Volební spot Národní strany 2009. In: *Youtube.com* [online]. 2009 [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=c4UaJXnRBMs>
34. VONDRÁČEK, David. Na divokém severu (Šluknovsko 2011-2012). In: *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10327192109-na-divokem-severu-sluknovsko-2011-2012/>
35. Výroky politiků, kteří se rozhodli "řešit" romskou otázku: Liana Janáčková (svobodní). In: *Aktuálně.cz* [online]. 2009 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/grafika/2009/07/20/vyroky-politiku-kteri-se-rozhodli-resit-romskou-ot/?cid=776300>
36. Za většinou problému na Šluknovsku stojí nezaměstnanost. In: *Hlas Severu* [online]. Varnsdorf, 2012 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: http://www.varnsdorf.cz/files/hs/hs_2012-07.pdf
37. Žít jako Romka?. In: *Mypracujeme.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-19]. Dostupné z: <http://mypracujeme.cz/blog/zit-jako-romka>

Seznam zdrojů pro grafy a tabulky

1. Graf 1- CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2013*. 2013. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf
2. Graf 2- ŠIMÁČEK, Martin. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. 2013. Dostupné z: *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích - představení výsledků (ppt, 2012)*
3. Graf 3- SOCIOFACTOR S.R.O., *Část VII: Šluknovsko: Evaluace v lokálních partnerstvích, období 2008 - 2010*. Úřad vlády ČR, Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, 2010.
4. Tab. 1- CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2013*. 2013. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf
5. Tab. 2- CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2013*. 2013. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf
6. Tab. 3- ŠIMÁČEK, Martin. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. 2013. Dostupné z: *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích - představení výsledků (ppt, 2012)*
7. Tab. 4- ŠIMÁČEK, Martin. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. 2013. Dostupné z: *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích - představení výsledků (ppt, 2012)*

Přílohy

Příloha 1 - plakáty kampaně „My pracujeme“

Příloha 2 – Transparenty ze Šluknovské demonstrace

Příloha 3 – “Slušný” Rom

Příloha 4 – “Špatný” soused Rom

Příloha 5 – Symboly Ku Klux Klanu

- Obr. 1 – Blood drop
- Obr. 2 - Vlajka Ku Klux klanu

Příloha 6 – Obrázky z předvolebního klipu Národní strany 2009

Elektronické zdroje příloh

1. Příloha - Dostupné z: <http://www.mypracujeme.cz/galerie/ukazka-galerie>

2. Příloha

- Obr. 1 – Demonstranti s transparenty - Dostupné z: http://www.tyden.cz/fotogalerie/serie-demonstraci-na-sluknovsku_4880/?imgOffset=0#thumbs
- Obr. 2 - Cikáni do plynu -Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/police-nedokazala-za-15-dnu-prozkoumat-dvacetiminutove-video-romea-tv-na-nemz-zaznivaji-rasisticke-vykriky-behem>
- Obr. 3 – Čechy Čechům - Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ustecky-kraj-na-vlade-neuspel-s-planem-trestat-opakovane-prestupky-1p7-/domaci.aspx?c=A111019_113429_domaci_js
- Obr. 4 – Nebijte nás, jsme tu doma - Dostupné z: <http://zpravy.tiscali.cz/provokater-na-protiromske-demonstraci-cikani-do-plynu-nejsme-zadni-nackove-brani-se-varnsdorfsti-101868>

- Obr. 5 – Kde domov můj - Dostupné z:
<http://www.udalosti112.cz/aktualne/nemci-maji-strach-romy-si-nechte-na-sluknovsku.html#!prettyPhoto/0/3>. Příloha - Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích od začátku července 2011 do konce května 2012: Bydlení. In: *Agentura pro sociální začleňování* [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/obraz-romu-v-mediich-je-stale-jednotvarny-uvadi-vyzkum>

4. Příloha - Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích od začátku července 2011 do konce května 2012: Bydlení. In: *Agentura pro sociální začleňování* [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/obraz-romu-v-mediich-je-stale-jednotvarny-uvadi-vyzkum>

5. Příloha

- Obr. 1 – Vlajka Ku Klux Klanu - Dostupné z:
http://archive.adl.org/hate_symbols/groups_kkk.asp
- Obr.2 - Blood Drop - Dostupné z:
http://freeamericanscommunity.com/kkkstore/images/banner_grand_drag_on_kkk.gif

6. Příloha - Dostupné z: http://www.lidovky.cz/narodni-strana-napadala-v-televizi-romy-f02-/zpravy-domov.aspx?c=A090520_165411_in_domov_bat

ZAS MI TO ŠTÍPLA CIKÁNKA

A KRÁSNE! STRÍHÁ KEŘE NEJLÍP ZE VŠECH.

PROČ SOUDIT PŘEDČASNĚ?
TISÍCE ROMŮ NARÁŽÍ NA ŠPATNOU POVĚST,
KTERÁ JIM BRÁNÍ ZÍSKAT PRÁCI.

mypracujeme.cz

CIKÁN MI NALOŽIL

PLNÉ AUTO CIHEL. A BYLO TO HOTOVÉ HNED.

PROČ SOUDIT PŘEDČASNĚ?
TISÍCE ROMŮ NARÁŽÍ NA ŠPATNOU POVĚST,
KTERÁ JIM BRÁNÍ ZÍSKAT PRÁCI.

mypracujeme.cz

CIKÁNI NÁM ZAS NAŘEZALI

PLNOU KŮLNU DŘÍVÍ. A NA ZIMU JE VYSTARÁNO.

PROČ SOUDIT PŘEDČASNĚ?
TISÍCE ROMŮ NARÁŽÍ NA ŠPATNOU POVĚST,
KTERÁ JIM BRÁNÍ ZÍSKAT PRÁCI.

mypracujeme.cz

CIKÁN MI VYBÍLIL BYT

PROSTĚ NEJLEPŠÍ MALÍŘ.

PROČ SOUDIT PŘEDČASNĚ?
TISÍCE ROMŮ NARÁŽÍ NA ŠPATNOU POVĚST,
KTERÁ JIM BRÁNÍ ZÍSKAT PRÁCI.

mypracujeme.cz

Příloha 2

Obrázek 1 – Demonstranti s transparenty

Obrázek 2 – Cikáni do plynu

Obrázek 3 – Čechy Čechům

Obrázek 4 – Nebijte nás, jsme tu doma

Obrázek 5 – Kde domov můj

Příloha 3

Alexandra NOSKOVÁ, moderátorka

*„Neznámý útočník v Krtech na Rakovnicku v noci na dnešek hodil zápalnou lahev na domek, ten obývali **Romové**. Pochodeň se podařilo okamžitě uhasit, jeden člověk přitom utrpěl lehké zranění. Případ vyšetřuje policie jako pokus o těžké ublížení na zdraví. Jak řekl České televizi místostarosta obce Krty Jan Brda, netuší, co mohlo být motivem neznámého útočníka.“*

Jan BRDA, místostarosta obce Krty na Rakovnicku

„Tahle rodina žije tady spoustu let a za celou dobu jsme nezaznamenali nějaký větší konflikt s touhle rodinou. Je naprosto bezproblémová, proto nás tenhle konflikt naprosto překvapil a nevíme vůbec, co si o tom máme myslet.“

Alexandra NOSKOVÁ, moderátorka

/Rasový útok? Na ubytovnu letěly zápalné lahve, lidovky.cz, 26.2. 2012/

*„Ostatně, **napadená rodina v Býchorech je podle souseda slušná. O to větší potom prožívá trauma.**“*

/Hodili louč do romského bytu. Předtím šli obcí a hajlovali, MF Dnes, 12.7.2011, str.1/

*„Koncept slušného Roma" přitom zahrnuje poměrně **širokou škálu chování**, jež je hodnocena. Vychází **především z obrazu „romské“ kriminality** a je všem aktérům zřejmá. **„Vůbec by mě nenapadlo, že si vyberou právě nás. Nemáme s nikým žádné spory, chováme se slušně a s každým tady vycházíme. Nejsme kriminálníci ani žádní rváči, chodíme normálně do práce,“** pokračovala šedesátiletá Romka. /Útok na romskou rodinu skončil výpraskem skinů, ti hrozí odplatou, Právo, 5.8.2011/*

„Jednalo se ale o slušnou rodinu. Jejich syn Fanda k nám chodil do školky a mezi děti zapadl, i když byl živější. Rodiče drželi děti v čistotě, spolupracovali s námi,“ popsala vedoucí učitelka mateřské školy Eva Kašparová.

/Romy napadli čtyři „sousedé“, MF Dnes, 14.7. 2011/

Nárokovaná míra slušnosti u romských obětí je rozsáhlá (od čistého trestního rejstříku, chození do práce až po udržování dětí v čistotě), proto je velmi jednoduché ji porušit. Jakmile k narušení „konceptu slušného Roma dojde“, **trestný čin se dostává do kontextu** typické „romské“ **kriminality** a je tím zlehčen (nechovali se, jak měli, de facto si to zasloužili). Ze strany médií paradoxně v důsledku snahy romské oběti „očistit“ může docházet **k druhotné viktimizaci obětí**.

„Místní o incidentu moc mluvit nechtěli, protože mají strach z reakce romské rodiny i z útočníků.... S napadenou rodinou prý vychází poměrně dobře. Matka této rodiny prý ale v minulosti měla konflikty s místními. „Nějaký muž ji napadl tady v hospodě. Je to zhruba půl roku,“ tvrdí Mačová

Příloha 4

Byla to klidná oblast. Řeč je o malé zahrádkářské kolonii, trojúhelníku parcel v sousedství silnice z Břeclavi do Hodonína a trati do Brna. Byla, ale už není. V jedné ze zahrad se objevila mobilní obytná buňka, kam se vzápětí nastěhovali Romové. Starousedlíci ze zahrádkářské kolonie, která se v některých případech proměnila v letní sídla, malé westernové ranče a podobně, jsou nešťastní. „Je po klidu. Bylo tady fajn, ale to je minulostí,“ řekl muž z blízkého pozemku. Protože svůj objekt obývá prakticky celoročně, má ze sousedů nejmenší radost. „Jsou tady permanentně, neustále jim něco chybí, stále něco potřebují. Pořád by si něco půjčovali. Od náradí po peníze,“ konstatoval znechuceně. Bojí se, co bude dál. „O soužití si nedělám žádné iluze, dobře vím, jak to bylo v Charvátské Nové Vsi, když tam obsadili holobyty. Lidé v okolí se nemuseli bát o úrodu. Respektive, že ji nebude mít kdo sklídit, protože se toho ochotně ujali Romové z holobytů. A teď je máme přímo u nás“ konstatoval.

/Zahrádkáři se bojí svých nových sousedů, Právo, 7.4.2012/

Šárka BEDNÁŘOVÁ, moderátorka¹²⁰

V Orlové panuje strach. V problémové části města, ve které žije velký počet nepřizpůsobivých občanů, se před několika týdny otevřela nová ubytovna. Lidé se obávají zvýšené kriminality. Majitel ubytovny i vedení města obavy nemají.

obyvatel části Orlová-Poruba

Byl jsem napaden. No, tak nic se nevyřešilo, pachatel neznámý. No, ale...

obyvatelka části Orlová-Poruba¹²¹

Nejhorší jsou děti jako, protože to je nevychovaná verbež, že to tak řeknu...

Tady bydlí romské rodiny, ale slušné rodiny, čistotné.

klientka ubytovny

Jsou to slušné lidi, jo. Dodržují podmínky.

Lucie KŘÍŽKOVÁ, redaktorka

Přestože majitel zabezpečuje, že provoz ubytovny nijak negativně nenaruší soužití s místními obyvateli, ti jeho slovům nevěří.

obyvatelka části Orlová-Poruba

Oni v té budově budou hodní, ale oni pak chodí krást do okolí a dělají neplechu v okolí, že.

/Lidé se obávají nové ubytovny, ČT 1, 25.11.2011, Události v regionech/

Pro kategorii bydlení je typické opětovné tematizování strachu (obav) majority z přítomnosti Romů. Jejich (nepřijatelné) chování je popisováno často do velkých detailů a příspěvky nepostrádají jistou dramatičností, která zdůrazňuje nemožnost „normálního“ bezkonfliktního soužití.

V malé romské ghetto se proměnil nájemní dům v samém srdci Liberce, v Jablonecké ulici. Jeho obyvatelé šikanují celou ulici a nepomáhají ani zesílené hlídky strážníků.

..., „Když se k nám přijede ubytovat host, udiveně se ptá, jestli má nechat auto na tom romském parkovišti. Bojí se, že se s vozem už neshledá,“ podotkla ředitelka Hotelu Liberec Martina Zdvořáková.

„První, co naši návštěvníci uvidí, jsou odpadky pod okny a party romských dětí, které se na parkovišti baví házením kamení,“ dodala.

Hotel Liberec i Hotel Zlatý Lev v samém středu Liberce tíží stejný problém. Jejich parkoviště, obehnané domy, ohraničuje i budova, kterou už zhruba dva roky obývá několik desítek Romů. Dospělí sem chodí venčit své psy, z okna vyhazují rovnou na zem odpadky a děti považují zadní trakt domu, který je soukromým pozemkem, za své místo ke hře. „Několikrát našim hostům někdo přes noc poškrábal auto. Děti se baví i tím, že pořád dokola zvoní na recepci. Při každém zazvonění se závora parkoviště automaticky zvedne a děti se pak na ní houpou.

Tím ji poškozují,“ pokračovala Martina Zdvořáková. „Neuděláte s tím nic. Na parkoviště jsme dali všude cedulky, že jde o soukromý pozemek. Několikrát jsme volali městskou policii. Ale k ničemu to nevedlo,“ řekla.

/Hoteliéři: S Romy nikdo nehne, Liberecký deník, 9.11.2011/

Je 11 hodin dopoledne, před panelovým domem naproti Kauflandu posedává partička Romů a hlasitě hovoří. Do herny Bingo zabíhá asi osmiletá holčička, zřejmě za tatínkem. Právě spojení heren, zastavárny a koncentrace většího množství méně přizpůsobivých občanů trápí už řadu let policii, vedení města i ostatní obyvatele sídliště. V poslední době se podle mnohých hlasů situace vyhrotila.

„Přijďte se sem podívat večer, to něco uvidíte,“ nabádá prodavačka textilu Ludmila Tichá. Před třemi roky si koupila do osobního vlastnictví obchod ve výše zmiňovaném panelovém domě. „Kdybych tušila, že se během dvou let počet romských obyvatel zněkolikanásobí, tak bych do toho nešla. Posedávají mi tu u výlohy, popíjejí, a když se jim snažím domluvit, sprostě mi nadávají,“ stěžuje si Tichá, která už byla

jednou podle svých slov i napadena. Také přišla o zákazníky. Do této lokality se už ze strachu vydá málokdo. Tichá srovnává situaci s Varnsdorfem či Šluknovem a obává se vážnějších útoků.

/U Kauflandu vzniká ghetto. Lidé se bojí, MF Dnes, 6.9.2011/

Obavy z chování Romů a vzájemného sousedství navíc podtrhuje velmi často tematizovaná bezmoc většinové společnosti zobrazované jednání Romů korigovat. *Václav Trunec z Chrudimi si ve svém mobilu uložil telefonní číslo na městskou policii. Kvůli tlupě dětí /rozuměj romských/, která ztrpčuje život obyvatelům u chrudimského nádraží, jim volá častěji než je jemu i strážníkům milé. Nepomáhá to.*

/Tlupa náctiletých deptá lidi u nádraží v Chrudimi, MF Dnes, 29.9.2011/

Potíže se ve sledovaném období potencionálně opět stupňují v návaznosti na Šluknovské události, které novináři používají jako kontext. Konstruovaný obraz tak dávají do přímých souvislostí s mediálními obrazy násilných trestných činů způsobených Romy. *Stejný problém jako na Šluknovsku může potkat i další města v Česku. Přisun sociálně slabých zažívá nyní i Čáslav.„Je jich tady na náměstí čím dál tím víc a dělají jenom bordel,“ zlobí se postarší žena a ukazuje přitom na romskou skupinku sedící nedaleko hotelu. „Větší problémy s nimi nejsou. Jen když se opijí, tak hází z okna cédéčka a různé předměty,“ krčí rameny kolemjdoucí policista. Za možné „epicentrum“ problémů označuje ubytovnu Bílý kůň i místostarosta Čáslavi Jiří Havlíček (ČSSD), podle kterého drobná kriminalita a stížnosti občanů v posledních měsících vzrostly. „Čím více roste počet lidí tam ubytovaných, tím více si toho lidi všímají.*

/„Nechceme být druhým Varnsdorfem“, Lidové noviny, 16.9.2011/

„To, co se děje, nevzniklo jen tak. Zhroutil se systém evidence obyvatelstva, mezi lidmi vzrůstá pocit bezmoci a bezvlády. Primátor, když jsme o tom hovořili, řekl, že pozorují na magistrátu poslední dva roky rychlý nárůst devastace objektů,“ hodnotí Voděrka současnou situaci. Bedřich Novák, který bydlí o dva domy dál, má ze situace v Předlicích obdobný pocit. Hovořil stejným jazykem jako lidé ze Šluknovska. Jazykem bezmoci. Další z místních, obyvatelka z Řeháčkovy ulice, vzpomíná, jak jí romské dítě

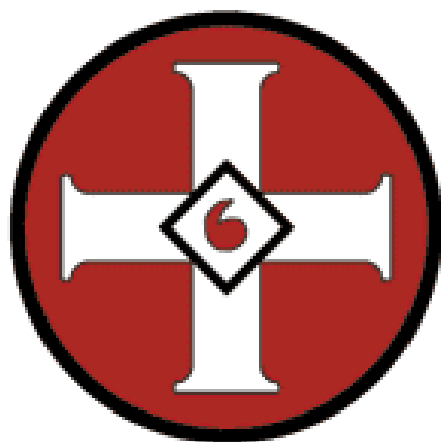
koplo do břicha. Dveře do domu má pro jistotu ocelové. Alespoň jí na dveře „někdo“ namaloval symbol dámského přirození a hákový kříž, když jinak dveře poškodit nejdou.

/Lidé z Předlic: Jsme bezmocní jako obyvatelé Šluknovska, Ústecký deník, 5.9.2011/

Míra zobrazovaných obav (a bezmoci) se odráží ve zřetelné přijatelnosti xenofobních výroků a postojů, které se v příspěvcích objevují nejčastěji skrze nekomentovaná tvrzení rozzlobených občanů. Je pravděpodobné, že mezi ventilováním rasistických postojů a zobrazovanou ne – možností soužití s Romy platí přímá úměra. Čím více je popisována frustrace majoritního obyvatelstva z „romského“ susedství, tím jednodušeji se xenofobie do zpravodajství dostává (podobně jako poptávka po krajních řešeních). Novináři přitom téma problematického soužití (nejen s odezvou Šluknovských událostí) sami aktivně vyhledávají (kromě toho, že mu dávají ve zpravodajství relativně značný prostor). *Pikantní na celém problému, který trápí obyvatele jihlavské čtvrti Na Slunci, je, že jen pár metrů od ubytovny bydlí v panelovém domě i jihlavský primátor Jaroslav Vymazal. „Osobně jsem zaznamenal pouze zvýšený hluk, jinak žádnou osobní špatnou zkušenost nemám,“ sdělil Vymazal, který má ovšemběžně pracovní diář nabitý od rána do večera schůzkami a povinnostmi v čele krajského města.*

Příloha 5

Obrázek 6 - Blood drop

Obrázek 7 - Vlajka Ku Klux Klanu

Příloha 6

Obrázek 8 – Národní strana

Obrázek 9 – Stop černému rasismu

Obrázek 10 – Konečné řešení

**KONEČNÉ ŘEŠENÍ
OTÁZKY CIKÁNSKÉ,
KTERÉ
PŘEDLOŽILA NÁRODNÍ
STRANA, JE NÁVODEM
PRO VŠECHNY
EVROPSKÉ STÁTY.**

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Demonstranti s transparenty	56
Obrázek 2 – Cikáni do plynu	56
Obrázek 3 – Čechy Čechům	57
Obrázek 4 – Nebijte nás, jsme tu doma.....	57
Obrázek 5 – Kde domovo můj	58
Obrázek 6 – Blood drop	67
Obrázek 7 – Vlajka Ku Klux Klanu.....	68
Obrázek 8 – Národní strana.....	68
Obrázek 9 – Stop černému rasismu	68
Obrázek 10- Konečné řešení	68

Seznam tabulek

Tab. 1 - Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatními v ČR	11
Tab. 2 - Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatními v ČR	12
Tab. 3 - Počet příspěvků zabývajících se romskou kriminalitou	29
Tab. 4 – Prostor věnovaný romské kriminalitě v jednotlivých periodikách.....	29

Seznam grafů

Graf 1 - Hodnocení vzájemných vztahů mezi Romy a ostatními v ČR	12
Graf 2 - Rozložení mediální pozornosti	29
Graf 3 - Míra nezaměstnanosti na Šluknovsku podle obcí (k 31.5.2011).....	33